

مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری
RICeST

بررسی میزان مطابقت نشریات برتر ISC

با دستور خط فارسی مصوّب

فرهنگستان زبان و ادب فارسی

دکتر فاطمه احمدی نسب

استادیار گروه پژوهشی زبان‌شناسی رایانه‌ای

زمستان ۱۳۹۳

سرشناسه	: احمدی نسب، فاطمه، ۱۳۵۸ -
عنوان و نام پدیدآور	: بررسی میزان مطابقت نشریات برتر ISC با دستور خط فارسی مصوب فرهنگستان زبان و ادب فارسی / فاطمه احمدی نسب؛ [برای] مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری RICEST.
مشخصات نشر	: شیراز: نامه‌ی پارسی، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۹۰ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۷۶-۲۴-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: نشریات ادواری -- ارزشیابی -- نمونه پژوهی
موضوع	: فارسی -- رسم الخط و املا
شناسه افزوده	: ایران. وزارت علوم، تحقیقات و فناوری. مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۳ الف۴الف / PN۴۷۸۴
رده بندی دیویی	: ۰۷۰/۴۰۷۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۷۲۲۹۶۷

بررسی میزان مطابقت نشریات برتر ISC با دستور خط فارسی مصوب فرهنگستان زبان و ادب فارسی
دکتر فاطمه احمدی نسب

ناظر چاپ و آماده سازی کتاب: کریم فلاح / صفحه‌آرایی و طرح جلد: نگار چراغی شیرازی
نوبت و سال چاپ: اول، زمستان ۱۳۹۳ / شمارگان: ۵۰۰ نسخه / شابک: ۳-۲۴-۷۵۷۶-۶۰۰-۹۷۸

مرکز منطقه‌ای اطلاع رسانی علوم و فناوری (RICEST)

روابط عمومی: ۰۷۱-۳۶۴۶۸۴۲۱ انتشارات: ۰۷۱-۳۶۴۶۸۴۵۲ نمابر: ۰۷۱-۳۶۴۶۸۳۵۲
صفحه خانگی: www.ricest.ac.ir پست الکترونیک: publication@ricest.ac.ir

توزیع کتاب: انتشارات مرکز منطقه‌ای ۰۷۱-۳۶۴۶۸۴۵۲ قیمت: ۴۵۰۰۰ ریال

شیراز، میدان شهرداری، خ نمازی، جنب بانک تجارت شعبه پیروزی، طبقه اول

تلفن و نمابر: ۰۷۱۳۲۲۳۱۲۸۰

به نام خدا

نظر به اهمیت نقش اطلاع‌رسانی در زمینه‌های مختلف علوم و فناوری، به منظور پاسخ‌گویی به نیازهای محققان و کارشناسان و ارائه تازہ‌ترین اطلاعات علمی و فنی در کوتاه‌ترین زمان، مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری براساس تفاهم‌نامه منعقدہ میان وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و فرهنگستان علوم جهان سوم در سال ۱۳۷۰ دایر و لایحه تأسیس آن در سال ۱۳۷۵ از تصویب مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان گذشت. این مرکز در چارچوب ضوابط و مقررات آموزش عالی جمهوری اسلامی ایران فعالیت می‌نماید.

مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری از طریق توزیع آخرین اطلاعات علمی و فنی و نیز کمک به تأمین منابع علمی مورد نیاز دانشگاه‌ها، سازمان‌ها و نهادهای تحقیقاتی و متخصصان داخلی و منطقه‌ای برای ارتقاء سطح علمی جمهوری اسلامی ایران و سایر کشورهای منطقه فعالیت می‌نماید.

کتاب «بررسی میزان مطابقت نشریات برتر ISC با دستورخط فارسی مصوب فرهنگستان زبان و ادب فارسی» در راستای تحقق اهداف فوق تهیه شده و مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری افتخار دارد که هشتاد و ششمین اثر خود را که حاصل تلاش فکری و طرح تحقیقاتی سرکار خانم دکتر فاطمه احمدی نسب است به زیور طبع بیاراید و تقدیم جامعه علمی و فنی نماید.

امید است اقداماتی از این قبیل موجبات رضایت هرچه بیشتر جامعه علمی و فنی ایران را فراهم آورده و در راستای هدف ما که نشر و اشاعه اطلاعات علمی و فنی است، مؤثر واقع گردد.

دکتر محمدجواد دهقانی

**رئیس مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری
و سرپرست پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC)**

اعضای شورای علمی

مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری (RICEST)

پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC)

دکتر محمدجواد دهقانی (رئیس شورا)

دکتر کرامت‌اله ایزدپناه - استاد دانشکده کشاورزی دانشگاه شیراز

دکتر شعله ارسطوپور - استادیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری

دکتر شاهرخ جم - دانشیار مهندسی برق دانشکده مهندسی برق و الکترونیک دانشگاه صنعتی شیراز

دکتر عزت‌اله رئیسی - استاد علوم زمین دانشکده علوم دانشگاه شیراز

دکتر علیرضا سپاسخواه - استاد دانشکده کشاورزی دانشگاه شیراز

دکتر هاجر ستوده - استادیار رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شیراز

دکتر علی‌اکبر صفوی - استاد برق و الکترونیک دانشکده مهندسی دانشگاه شیراز

دکتر حمید علیزاده - استادیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری

دکتر محمد مهدی علیشاهی - استاد مکانیک دانشکده مهندسی دانشگاه شیراز

دکتر محمد رضا قانع - استادیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری

دکتر علی گزنی - استادیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی پایگاه استنادی علوم جهان اسلام

دکتر جلیل مقدسی - استاد شیمی دانشکده علوم دانشگاه شیراز

دکتر محمد نمازی - استاد حسابداری دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه شیراز

فهرست مندرجات

چکیده

فصل اول: درآمدی بر پژوهش

- ۲ .۱-۱. مقدمه
- ۴ .۲-۱. بیان مسئله
- ۵ .۳-۱. اهمیت و ضرورت پژوهش
- ۶ .۴-۱. پرسش‌های پژوهش
- ۶ .۵-۱. تعریف عملیاتی مفاهیم

فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه پژوهش

- ۱۰ .۱-۲. مقدمه
- ۱۰ .۲-۲. مبانی نظری پژوهش
- ۱۶ .۳-۲. پیشینه پژوهش
- ۱۹ .۴-۲. استنتاج از مرور نوشتارها

فصل سوم: روش‌شناسی پژوهش

- ۲۲ .۱-۳. مقدمه
- ۲۲ .۲-۳. نوع و روش پژوهش
- ۲۲ .۳-۳. جامعه پژوهش، حجم نمونه‌ها و شیوه نمونه‌گیری
- ۲۳ .۴-۳. تجزیه و تحلیل داده‌ها

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل یافته‌ها

- ۲۶ .۱-۴. مقدمه
- ۲۶ .۲-۴. تجزیه و تحلیل یافته‌ها

۲۶	۱-۲-۴. دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی
۳۳	۲-۲-۴. مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران
۳۹	۳-۲-۴. محیط‌شناسی
۴۴	۴-۲-۴. تحقیقات ژنتیک و اصلاح گیاهان مرتعی و جنگلی ایران
۴۹	۵-۲-۴. مدیریت فناوری اطلاعات
۵۴	۶-۲-۴. مجله تحقیقات دامپزشکی
۶۰	۷-۲-۴. مجله انجمن مهندسين برق و الکترونیک ایران
۶۵	۳-۴. پاسخ به پرسش‌های پژوهش
۶۵	۱-۳-۴. پرسش اول
۶۸	۲-۳-۴. پرسش دوم
۷۳	۳-۳-۴. پرسش سوم
۷۳	۴-۳-۴. پرسش چهارم
۷۵	فصل پنجم: نتیجه‌گیری
۷۶	۱-۵. مقدمه
۷۶	۲-۵. خلاصه یافته‌ها
۷۸	۳-۵. پیشنهادهای حاصل از یافته‌های پژوهش
۷۹	۴-۵. پیشنهادهایی برای پژوهش‌های بیشتر
۸۰	فهرست منابع

فهرست جدول‌ها

- جدول ۱- جدول مطالعه هر شماره نشریه بر اساس معیارهای شانزده‌گانه خطّ فارسی ۱۶
- جدول ۲- نشریات برتر ISC در حوزه‌های هفتگانه موضوعی ۲۳
- جدول ۳- امتیاز محاسبه شده نشریه مطالعات هنر اسلامی بر اساس معیارهای شانزده‌گانه خطّ فارسی ۲۷
- جدول ۴- امتیاز محاسبه شده مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران بر اساس معیارهای شانزده‌گانه خطّ فارسی ۳۴
- جدول ۵- امتیاز محاسبه شده نشریه محیط‌شناسی بر اساس معیارهای شانزده‌گانه خطّ فارسی ۳۹
- جدول ۶- امتیاز محاسبه شده نشریه تحقیقات ژنتیک و اصلاح گیاهان مرتعی و جنگلی ایران بر اساس معیارهای شانزده‌گانه خطّ فارسی ۴۴
- جدول ۷- امتیاز محاسبه شده نشریه مدیریت فناوری اطلاعات بر اساس معیارهای شانزده‌گانه خطّ فارسی ۴۹
- جدول ۸- امتیاز محاسبه شده مجله تحقیقات دامپزشکی بر اساس معیارهای شانزده‌گانه خطّ فارسی ۵۵
- جدول ۹- امتیاز محاسبه شده مجله انجمن مهندسين برق و الکترونیک ایران بر اساس معیارهای شانزده‌گانه خطّ فارسی ۶۰
- جدول ۱۰- امتیاز محاسبه شده نشریات هفتگانه مورد بررسی بر اساس معیارهای شانزده‌گانه خطّ فارسی ۶۷

چکیده

در پژوهش حاضر هفت نشریه برتر ISC در حوزه‌های موضوعی هفتگانه علوم انسانی، علوم پایه، علوم پزشکی، علوم دامپزشکی، علوم کشاورزی، فنی و مهندسی، و هنر و معماری بر اساس دستور خط فارسی مصوب فرهنگستان (چاپ نهم) بررسی شدند. ابتدا پژوهشگر با مطالعه دستور خط فارسی مصوب فرهنگستان، پانزده معیار در حوزه خط را تعیین نمود و با توجه به نقش و اهمیت علامت نقل قول در متون علمی به منظور نشان دادن نقل قول مستقیم و همچنین برجسته‌نمایی واژگان و مفاهیم، استفاده از علامت نقل قول فارسی (۰) را به عنوان معیار شانزدهم انتخاب نمود و سپس با تهیه یک سیاهه واری به بررسی هر شماره از نشریات مورد نظر پرداخت. نمونه‌ها را آخرین شماره‌های موجود در آرشیو مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری تشکیل می‌داد. در مجموع از هر نشریه ۵۰ مقاله انتخاب و بررسی شد. امتیاز هر معیار در مقاله با عدد ۰، ۰/۵ و ۱ مشخص شد. امتیاز ۰ عدم پای‌بندی و امتیاز ۱ پای‌بندی کامل مقاله به معیار مورد نظر را نشان می‌دهد. عدد ۰/۵ نشان‌دهنده رعایت معیار به صورت نسبی است. علاوه بر این به علت عدم موضوعیت معیار رسم‌الخط قرآنی، استفاده از علامت نوشتاری «ة» در کلمات دخیل عربی، و استفاده از علامت نقل قول در همه نشریات مورد بررسی، امتیاز این سه معیار به صورت سلبی محاسبه شد. این بدان معناست که امتیاز ۰ به معنای عدم موضوعیت و یا رعایت هر کدام از معیارهای سه‌گانه فوق و عدد ۱- نشان‌دهنده عدم رعایت معیار در مقاله است. پس از بررسی ۵۰ مقاله از هر نشریه، امتیاز کل نشریه از نظر پای‌بندی به مصوبات فرهنگستان زبان و ادب فارسی در حوزه خط فارسی محاسبه شد. یافته‌ها حاکی از آن است که میزان

پیروی نشریات مورد بررسی از دستور خط فارسی در مجموع ۲۹۲۷ (۶۴/۳۲٪) امتیاز است. در ضمن، دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی با کسب ۴۷۴/۵ (۷۳ درصد) امتیاز، بیشترین پایبندی را به دستور خط فارسی مصوب فرهنگستان داشته است و مجله انجمن مهندسين برق و الكترونيك ايران با امتياز ۳۳۰ (۵۰/۷۶ درصد)، در اين حوزه ضعيف‌ترين عملکرد را از خود نشان داده است. مجله روانپزشكي و روانشناسي ايران، محيط‌شناسي، تحقيقات ژنتيك و اصلاح گياهان مرتعي و جنگلي ايران، مديريت فناوري اطلاعات، و تحقيقات دامپزشكي به ترتيب با كسب ۴۵۶ امتياز (۷۰/۱۵ درصد)، ۴۵۵ امتياز (۷۰ درصد)، ۴۲۶ امتياز (۶۵/۵۳ درصد)، ۴۱۶/۵ امتياز (۶۴/۰۷ درصد) و ۳۶۹ امتياز (۵۶/۷۶ درصد) در جاگاه‌هاي دوم تا ششم قرار گرفته‌اند. نشریات مورد بررسی بیشترین پایبندی را به ترتیب به معیار پیوسته‌نویسی با ۳۴۹ امتیاز (۹۹/۷۱ درصد)، رعایت فاصله یک حرفی با ۳۴۸/۵ امتیاز (۹۹/۵۷ درصد)، جدانویسی و نگارش صحیح واژگان با ۳۴۱/۵ امتیاز (۹۷/۵۷ درصد) داشته‌اند و در مجموع در زمینه حرکت‌گذاری اسامی خارجی و واژگان مهجور با ۱۹ امتیاز (۵/۴۲ درصد)، کسرۀ حالت اضافی با ۴۰ امتیاز (۱۱/۴۲ درصد) و حرکت‌گذاری واژگان با مصوت‌های کوتاه با ۷۰ امتیاز (۲۰ درصد) ضعیف‌ترین عملکرد را داشته‌اند. هفت نشریه مورد بررسی در معیارهای رعایت رسم‌الخط قرآنی، نیم‌فاصله، نشانه نوشتاری «ة»، «ی» کوتاه زبرزنجیری، استفاده از نشانه همزه، نگارش صحیح همزه، تنوین، تشدید و بالاخره علامت نقل قول فارسی به ترتیب ۳۴۷ امتیاز (۹۷٪)، ۳۰۵/۵ امتیاز (۸۷/۲۸٪)، ۳۴۴ امتیاز (۹۴٪)، ۹۸ امتیاز (۲۸٪)، ۳۰۴ امتیاز (۸۶/۸۵٪)، ۲۸۵ امتیاز (۸۱/۴۲٪)، ۳۱۰ امتیاز (۸۸/۵۷٪)، ۱۸۶/۵ امتیاز (۵۳/۲۸٪) و ۲۸۷/۵ امتیاز (۳۷/۵٪) را کسب نموده‌اند.

کلیدواژه: دستور خط فارسی، فرهنگستان زبان و ادب فارسی، نشریات علمی-پژوهشی فارسی‌زبان، معیارهای شانزده‌گانه خط فارسی.

فصل اول

درآمدی بر پژوهش

RICEEST

۱-۱. مقدمه

طبق اصل پانزده قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، زبان و خط فارسی زبان و خط رسمی کشور بوده و تمام اسناد و مکاتبات رسمی باید به این خط و زبان نوشته شود (دستور خط فارسی فرهنگستان زبان و ادب فارسی، ۱۳۸۹). اما خط فارسی به علت ماهیت ویژه خود - که عمده‌ترین آنها عدم وجود نشانه‌های اصلی برای واکه‌های کوتاه در زبان فارسی و همچنین پیوسته‌نویسی اکثر نویسه‌های فارسی است - فراگیری آموزش زبان را برای زبان‌آموز به مراتب دشوار نموده و علاوه بر این باعث ایجاد نگارش‌های متعدد از اکثر واژه‌های غیربسیط^۳ شده است. این امر تنها به دشواری در فراگیری زبان منجر نمی‌شود، بلکه با ورود رایانه به تمام عرصه‌های زندگی و ظهور وب جهان‌گستر و تبدیل فضای مجازی به مهمترین کانال انتقال دانش و اطلاعات، مشکلات و دشواری‌های زبان فارسی در ذخیره، بازیابی و انتقال دانش به زبان فارسی بیش از پیش نمایان گشته است. قبل از آنکه رایانه نقش مهمی را در انتقال دانش ایفاء کند، خط فارسی بیشتر کانون توجه ادیبان، دست‌نویسان، زبان‌شناسان، معلمان و اساتید زبان فارسی بود. اما اکنون این موضوع یکی از دغدغه‌های اصلی متخصصان حوزه بازیابی اطلاعات نیز به شمار می‌رود چرا که مسائل خط فارسی از حوزه مسائل

-
1. vowel
 2. grapheme
 3. complex

زیباشناختی و ادبی فراتر رفته و ویژگی‌های منحصر بفرد خط فارسی بر ذخیره، بازیابی و انتقال دانش تأثیر به‌سزایی گزارده است. اکنون، شیوه نگارش همزه، پیوسته‌نویسی و یا ناپیوسته‌نویسی را نمی‌توان به سلیقه شخصی افراد واگذار کرد چرا که تا زمانی که این موضوع به نشر کاغذی دانش مرتبط می‌شود چندان مسئله‌ساز نیست و نهایتاً امر آموزش زبان را دشوارتر می‌سازد. اما به محض ورود این مبحث به فضای مجازی، دیگر نمی‌توان این مسائل را کوچک شمرد و باید برای آن‌ها چاره‌اندیشی نمود تا زبان فارسی نیز بتواند به موازات هر گونه پیشرفتی در فضای مجازی، خود را با فناوری‌های جدید این عرصه تطبیق دهد. فرهنگستان زبان و ادب فارسی در راستای رفع این معضل، دستور خط فارسی را منتشر نموده است. لازم به ذکر است که تمام مصوبات فرهنگستان زبان و ادب فارسی پس از تأیید توسط ریاست محترم جمهور به منظور اجراء به تمام دستگاه‌ها و نهادهای دولتی ابلاغ می‌گردد. این دستور برای اولین بار در سال ۱۳۸۰ به تصویب رسید و برای اجرا به تمام نهادها ابلاغ شد. البته در ویرایش‌های جدید این دستور، اصلاحاتی صورت گرفته است و هم اکنون چاپ نهم آن مبنای عملکرد قرار می‌گیرد. این دستور به مباحث مهمی چون نگارش کلمات بیگانه، شیوه نگارش همزه، نگارش واژه‌های مشتق و مرکب می‌پردازد و علاوه بر این، برای کلماتی که دارای چندین نگارش متعدد هستند، صورت مرجح و مجاز را معرفی می‌نماید. باید توجه داشت که این موارد از چالش‌برانگیزترین مباحث خط فارسی هستند که بازیابی اطلاعات را با چالش عمده‌ای مواجه می‌نمایند. لذا به علت اهمیت موضوع، پژوهش حاضر میزان پیروی نشریات ISC را از دستور خط فارسی محک می‌زند، چرا که مقالات این نشریات در دسترس خیل عظیمی از پژوهشگران فارسی‌زبان است و درست‌نویسی و یکسان‌سازی خط فارسی در این نشریات باعث ترغیب پژوهشگران به پایبندی به مصوبات فرهنگستان و همچنین حفظ و صیانت از خط فارسی و مهم‌تر آن که به بهبود بازیابی اطلاعات منجر خواهد شد.

۲-۱. بیان مسئله

امروزه مهم‌ترین کانال انتقال آخرین دستاوردهای علمی نشریات علمی است؛ که پژوهشگران حوزه‌های موضوعی مختلف با انتشار دستاوردهای علمی خود در این نشریات، یافته‌های خود را با هم‌تایان خود در سراسر کشور و جهان به اشتراک می‌گذارند. پژوهشگران نیز غالباً با مراجعه به پایگاه‌های اطلاعاتی و جستجوی واژه به بازیابی و دستیابی به مدارک مرتبط اقدام می‌کنند. مسائل زبانی از جمله رده و نوع زبان^۱، مسئله مهمی است که بر جستجو و بازیابی اطلاعات تأثیر می‌گذارد. این امر به علت ویژگی‌های منحصر بفرد خط فارسی، مشکلات زبان فارسی را در فضای مجازی و پایگاه‌های اطلاعاتی دوچندان کرده است. یکی از راه‌های بهبود جستجو و رفع مشکلات زبانی آن، استفاده از یک رسم‌الخط یکسان در متون علمی و رسمی است. در این راستا فرهنگستان زبان و ادب فارسی جزوه‌ای را تحت عنوان دستور خط فارسی منتشر نموده است که تبعیت از آن می‌تواند به یکسان‌سازی متون فارسی منجر شود. بنابراین رعایت مصوبات این دستور توسط نشریات علمی نه تنها چالش‌های زبان فارسی را در حوزه جستجو و بازیابی اطلاعات تا حدی مرتفع می‌سازد، بلکه باعث تقویت و رواج زبان فارسی شده و امکان تبدیل این زبان به زبان علم را بیشتر می‌کند. علاوه بر این باید توجه داشته باشیم که مصوبات فرهنگستان با تأیید ریاست محترم جمهور لازم‌الاجرا است و نهادهای دولتی موظف به اطاعت از آن هستند و اکثر نشریات علمی نیز توسط ارگان‌های دولتی و دانشگاه‌ها منتشر می‌شوند و در نتیجه این نشریات قانوناً ملزم به پیروی از این مصوبات هستند. در پژوهش حاضر، وضعیت هفت نشریه برتر ISC - (برحسب ضریب تأثیر سال ۱۳۹۰) از هفت حوزه موضوعی عام تعریف شده در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام- از لحاظ پای‌بندی به دستور خط فارسی بررسی می‌شود. یافته‌های این پژوهش در وهله اول وضعیت نشریات مورد

1. typology

بررسی را در رابطه با خط فارسی نشان می‌دهد و با مشخص نمودن نقاط قوت و ضعف نشریه در این حوزه، می‌توان راهکارهایی را در جهت بهبود و تقویت زبان فارسی در آن نشریه ارائه نمود و بالاخره نتایج این بررسی می‌تواند در خدمت فرهنگستان زبان و ادب فارسی باشد و آنها با استناد به این پژوهش و پژوهش‌های مشابه میزان موفقیت خود را در راستای تقویت زبان فارسی تعیین نموده و با ارائه راهکارهایی به تشویق و ترغیب نشریات به استفاده از مصوبات خود بپردازند. کارکرد دیگر این پژوهش در این است که از آنجا که محتوای نشریات توسط فرهیختگان جامعه تولید می‌شود، نتایج این پژوهش سلیقه و تمایل فرهیختگان فارسی‌زبان را نسبت به خط فارسی نشان داده و فرهنگستان زبان و ادب فارسی با توجه به سلیقه فرهیختگان می‌تواند به سیاست‌گذاری در زمینه خط و زبان فارسی بپردازد.

۱-۳. اهمیت و ضرورت پژوهش

زبان و خط فارسی یکی از زبان‌های مهم و رایج دنیا است و منابع و مدارک زیادی به این خط و زبان نوشته می‌شود و در شبکه جهان‌گستر قرار می‌گیرد. علاوه بر این، پایگاه‌های متعدد مقالات فارسی نیز موجود است. اما به علت ماهیت خط فارسی، بازیابی اطلاعات - چه در پایگاه‌های اطلاع‌رسانی و چه وب جهان‌گستر - با ریزش کاذب و عدم بازیافت منابع مرتبط مواجه می‌شود. یکی از راه‌های بهبود بازیابی منابع فارسی، رعایت یکدستی و یکسان‌سازی متون فارسی از لحاظ خط است. در راستای این مهم، پیروی از یک دستورالعمل واحد راهگشا است. از آنجا که دستور خط فارسی مصوب فرهنگستان در جهت یکسان‌سازی خط فارسی مدون شده است و پیروی از آن برای نهادهای دولتی الزامی است، مسلماً تبعیت از آن، در جهت بهبود بازیابی اطلاعات مؤثر است. در پژوهش حاضر میزان و وضعیت پیروی از این دستورالعمل در نشریات برتر ISC بررسی می‌شود.

۴-۱. پرسش‌های پژوهش

در پژوهش حاضر به بررسی هفت نشریه برتر ISC در راستای پاسخگویی به پرسش‌های زیر پرداخته شده است:

۱. آیا نشریات برتر ISC از دستور خط فارسی فرهنگستان زبان و ادب فارسی پیروی می‌نمایند؟
۲. وضعیت پیروی نشریات برتر ISC از دستور خط فارسی فرهنگستان زبان و ادب فارسی چگونه است؟
۳. میزان پیروی نشریات برتر ISC از دستور خط فارسی بیشتر در کدام دستورالعمل خط فارسی فرهنگستان دیده می‌شود؟
۴. رتبه نشریات برتر ISC از لحاظ میزان پیروی از دستور خط فارسی چگونه است؟

۵-۱. تعریف عملیاتی مفاهیم

۱. نشریه برتر ISC:

نشریات برتر ISC به نشریاتی گفته می‌شوند که در حوزه‌های هفتگانه موضوعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری بر اساس مصوبات هشتمین جلسه شورای راهبری ISC بیشترین ضریب تأثیر را داشته‌اند.

۲. فرهنگستان زبان و ادب فارسی:

فرهنگستان زبان و ادب فارسی به نهادی گفته می‌شود که متولی قانونگذاری در رابطه با خط، زبان و ادب فارسی است. اساسنامه فرهنگستان در سال ۱۳۶۸ به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی رسیده است و این نهاد اولین جلسه خود را در سال ۱۳۶۹ برگزار نمود. این فرهنگستان به فرهنگستان سوم معروف است و منظور نگارنده

از فرهنگستان فرهنگستان سوم است (<http://www.persianacademy.ir/>).

3. دستور خط فارسی:

دستور خط فارسی به چاپ نهم جزوه‌ای گفته می‌شود که توسط فرهنگستان زبان و ادب فارسی درباره خط فارسی تصویب شده است و از طریق وبگاه فرهنگستان نیز قابل دسترسی است (<http://www.persianacademy.ir/fa/das.aspx>).

فصل دوم

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

RICEEST

۲-۱. مقدمه

این فصل در دو بخش مجزا به مباحث نظری پژوهش و پیشینه پژوهش پرداخته است. در مبحث مبانی نظری، مفاهیم مورد نیاز در پژوهش حاضر و در پیشینه پژوهش، مطالعات مرتبط با پژوهش پیش رو ارائه شده است.

۲-۲. مبانی نظری پژوهش

همان‌طور که قبلاً نیز گفته شد ملاک عملکرد در حوزه خط فارسی، دستور خط فارسی مصوب فرهنگستان زبان و ادب فارسی است. بنابراین می‌توان گفت که چارچوب نظری پژوهش را این جزوه تشکیل می‌دهد. مجری طرح در راستای انجام پژوهش، با مطالعه دقیق، این دستور را در پانزده معیار مختلف خلاصه نموده است و یک معیار دیگر تحت عنوان علامت نقل قول فارسی به آن افزوده است که در ذیل، توضیحاتی را پیرامون آنها با ذکر شماره صفحه آن معیار در دستور خط فارسی مصوب فرهنگستان، ارائه داده است:

۱. رعایت رسم الخط قرآنی

بر اساس این معیار، آیات قرآن کریم باید مطابق با رسم الخط قرآنی نگاشته شوند

و تا حدّ ممکن در مورد احادیث و روایات نیز رسم الخطّ عربی رعایت می‌شود (ص ۹).

۲. فاصله یک حرفی

در نوشتار فارسی بین کلمات و عبارات درون جمله باید فاصله یک حرفی گذاشته شود تا خواندن متن را آسان نماید (ص ۱۰).

۳. نیم فاصله

از نیم فاصله برای فاصله گذاری بین اجزای درون واژگان استفاده می‌شود (ص ۱۰). البته زمانی از نیم فاصله استفاده می‌شود که پیوسته نویسی اجباری نباشد. برای مثال، در واژه «همکار» پیوسته نویسی اجباری است و نمی‌توانیم واژه را به صورت «هم کار» یا «هم کار» بنویسیم. اما در مورد واژه «پایبند» هر دو صورت «پایبند» و «پای بند» درست است که در مورد دوم استفاده از نیم فاصله الزامی است. این الزام بدین خاطر است که نشان داده شود که واژه «پای بند» یک واژه مرکب است و دو واژه به شمار نمی‌رود.

۴. حرکت گذاری اعلام و کلمات دخیل فرنگی و لغات مهجور

طبق این معیار، به منظور درست خوانی و نشان دادن تلفظ صحیح واژگان مهجور و اسامی خارجی، استفاده از نشانه‌های مصوّت کوتاه الزامی است، برای مثال «بِکِت» (Beckett) (ص ۱۳).

۵. نشانه نوشتاری «ة» در کلمه‌های دخیل عربی

تعداد محدودی از واژگان دخیل عربی و برخی از اسامی با نشانه «ة» وارد فارسی شده‌اند که باید آنها را به همین صورت نوشت مانند «دائرة المعارف»، «بقية الله»، «مشکوة الدینی» (ص ۱۶).

۶. پیوسته‌نویسی

بر اساس این معیار، در برخی از واژگان، پیوسته‌نویسی دو جزء واژه اجباری است و باید رعایت شود. برای مثال، «چه» همیشه به واژه پیش از خود می‌چسبد، مانند «آنچه»، «چنانچه»، «کمانچه» (ص ۲۱-۲۷).

۷. جدانویسی

طبق این معیار در مورد برخی از واژه‌ها، جدانویسی اجزای واژه اجباری است مانند جدانویسی واژه «همین» از واژه بعد از خود مانند «همین‌جا»، و «همان‌طور» (ص ۲۱-۲۷).

۸. کسره اضافه بیان حالت اضافی

در خط فارسی، از نشانه کسره اضافه برای بیان حالت اضافی (رابطه مضاف و مضاف‌الیه) استفاده می‌شود. البته گذاردن این نشانه الزامی نیست؛ مگر آنکه عدم استفاده از آن باعث ایجاد ابهام شود. در بسیاری از موارد، توالی چند واژه ساخت‌های اضافی متعددی ایجاد می‌کند که استفاده از نشانه کسره خواندن و فهم متن را آسان‌تر می‌کند (ص ۲۸). لذا در اینجا، استفاده از کسره اضافه برای بیان حالت اضافی یکی از معیارهای مورد بررسی در این پژوهش است.

۹. «ی» کوتاه زبرنجیری

در زبان فارسی، وقتی کلمه‌ای به مصوت کوتاه - ختم می‌شود، در حالت اضافی از «ی» میانجی برای آسان‌تر نمودن تلفظ آن استفاده می‌شود که به صورت نشانه زبرنجیری و بالای خط نمایش داده می‌شود مانند «نامه من»، «خانه او». اما در برخی از متون برای نشان دادن این علامت از حرف «ی» بر روی زنجیره خط استفاده می‌شود

مانند «خانه‌ی من» (ص ۲۸). در این موارد طبق دستور خط فارسی بهتر است از علامت «ی» کوتاه بالای خط استفاده شود.

۱۰. استفاده از نشانه همزه

زبان فارسی تحت تأثیر زبان و خط عربی، وام‌واژه‌های زیادی را از این زبان گرفته است که تعداد زیادی از آنها دارای حرف همزه هستند. در مورد نگارش همزه مباحث و مسائل زیادی وجود دارد که در اینجا در قالب دو معیار قابل بررسی است. اولین مسئله استفاده از نشانه همزه است. در بسیاری از موارد، افراد به منظور سهولت نگارش و حروف‌نگاری از گذاردن علامت همزه خودداری می‌کنند برای مثال، «مبدأ» و «تأثیر» را «مبدا» و «تائیر» می‌نویسند که در این مورد استفاده از نشانه همزه به عنوان یک معیار برای بررسی نشریات مورد توجه قرار گرفته است. نکته دوم به نگارش صحیح همزه مرتبط می‌شود برای مثال، علی‌رغم اینکه فرهنگستان صورت‌های «هیئت» و «جرت» را به عنوان صورت مورد قبول مصوب کرده است، اما صورت‌های «هیأت» و «جرات» صورت‌های غالباً متداول در بین عموم است. بنابراین نگارش صحیح واژگان دارای همزه به عنوان معیار دیگری برای بررسی نشریات در قالب معیار ۱۱ انتخاب شد که در واقع از معیار ۱۰ متفاوت است (ص ۲۹-۳۴).

۱۱. نگارش صحیح واژگان دارای همزه

بر اساس این معیار تبعیت نشریات از دستور خط فرهنگستان در به کارگیری واژگان دارای همزه با املای مصوب فرهنگستان بررسی می‌شود.

۱۲. تنوین

اگر چه علامت تنوین از خط و زبان عربی وارد فارسی شده است، اما در حال

حاضر شأن و جایگاه نشانه‌ای از نشانه‌های خط فارسی را یافته است. بنابراین، استفاده از آن در مواردی که در واژه تلفظ می‌شود الزامی است (ص ۳۷). در این مورد نیز بسیاری از افراد به منظور سهولت در نگارش از علامت تنوین استفاده نمی‌کنند. این در حالی است که پای‌بندی به استفاده از آن مخصوصاً در متون رسمی و آموزشی باعث افزایش یکسان‌سازی متون فارسی می‌شود و لازم‌الاجراست.

۱۳. علامت تشدید

طبق دستور خط فارسی، استفاده از علامت تشدید اجباری نیست مگر در مواردی که عدم استفاده از آن، باعث ایجاد ابهام و دشواری خوانی متن شود مانند هم‌نگاشت‌های «معین» و «معین» که استفاده از علامت «-» از واژه ابهام‌زدایی کرده است (ص ۳۸).

۱۴. حرکت‌گذاری واژگان با نشانه‌های مصوت کوتاه

در خط فارسی نیازی به حرکت‌گذاری واژه با مصوت‌های کوتاه نیست، اما در مواردی مانند هم‌نگاشت‌ها و یا واژگانی که عدم حرکت‌گذاری باعث ابهام و دشواری خوانی متن می‌شود، استفاده از این علائم ضروری است (ص ۳۸). برای مثال دو واژه «بَرَد» و «بُرَد» تنها از طریق به کارگیری مصوت‌های کوتاه ابهام‌زدایی می‌شوند.

۱۵. نگارش صحیح واژگان

طبق این معیار باید از املا صحیح و رایج واژه استفاده نمود. برای مثال دو واژه «چارچوب» و «سیاست‌گذاری» صحیح هستند و واژه‌های «چارچوب*» و «سیاست‌گزاری*» صورت‌های نادرست متداولی هستند که باید از استفاده از آنها اجتناب شود. مواردی از این دست در ذیل معیار نگارش صحیح واژگان بررسی می‌شوند (ص ۴۴-۵۳).

۱. در مطالعات زبان‌شناسی وجود علامت * در کنار واژه به معنای ناصحیح و یا غیردستوری بودن واژه است.

۱۶. علامت نقل قول فارسی

البته این معیار در دستور خط فارسی فرهنگستان مطرح نشده است؛ چرا که این دستور به املای واژه و نه نقطه‌گذاری پرداخته است. اما از آنجا که این مورد یکی از پررخدادترین موارد نقطه‌گذاری مخصوصاً در متون علمی است، به معیارهای مورد بررسی اضافه شده است. علامت نقل قول در متون لاتین "" است اما برای متون فارسی باید از علامت «» استفاده نمود. باید توجه داشت که از علامت نقل قول هم برای نقل قول مستقیم و هم برجسته‌نمایی واژگان و عبارات استفاده می‌شود (یاحقی و ناصح، ۱۳۹۲). لذا، استفاده از علامت نقل قول فارسی به عنوان معیار شانزدهم بررسی می‌شود.

پس از انتخاب معیارهای فوق‌الذکر، برای هر شماره از نشریات مورد بررسی، یک سیاهه و ارسی به صورت زیر تهیه شده، که رعایت هر کدام از معیارها در شماره مورد بررسی، با عدد ۱ و عدم رعایت آن با عدد ۰ نشان داده شده است. در صورتی که معیار مورد نظر کاملاً رعایت نشده باشد، امتیاز ۰/۵ به آن تعلق گرفته است. البته در مورد سه معیار رعایت رسم الخط قرآنی (معیار ۱)، نشانه نوشتاری «ة» در کلمات دخیل عربی (معیار ۵) و علامت نقل قول فارسی (معیار ۱۶)، امتیاز به صورت سلبی محاسبه شده است. علت این انتخاب آن است که رعایت رسم الخط قرآنی تنها در مورد دو فصلنامه مطالعات هنر اسلامی موضوعیت پیدا کرده است و کلمات دخیل عربی دارای حرف «ة» نیز به ندرت کاربرد دارند. از طرف دیگر، در تعدادی از مقالات نشریات مورد بررسی، نیز نیازی به استفاده از علامت نقل قول نبوده است، لذا امتیاز این سه معیار که در مورد همه مقالات نشریات مورد بررسی، موضوعیت نداشت امتیاز ۰ در نظر گرفته شد و تنها با مشاهده موارد تخلف، امتیاز ۱- به آنها تعلق گرفته است. در نتیجه مقاله‌ای که تمام معیارهای شانزده‌گانه دستور خط فارسی را رعایت کرده باشد، امتیاز کامل ۱۳ و مقاله‌ای که هیچ‌کدام از معیارها را رعایت نکرده باشد کمترین امتیاز یعنی ۳- را دریافت می‌کند.

جدول ۱- جدول امتیاز هر شماره نشریه بر اساس معیارهای شانزده گانه خط فارسی

عنوان نشریه	دوره			شماره				سال نشر		معیار در نشریه
	مقاله ۱	مقاله ۲	مقاله ۳	مقاله ۴	مقاله ۵	مقاله ۶	مقاله ۷	مقاله ۸		
معیارهای دستور خط فارسی										جمع کل امتیاز
۱ رعایت رسم الخط قرآنی										
۲ فاصله یک حرفی										
۳ نیم فاصله										
۴ حرکت گذاری اسامی خارجی										
۵ نشانه نوشتاری «ة» در کلمات دخیل عربی										
۶ پیوسته نویسی										
۷ جدانویسی										
۸ کسره حالت اضافی										
۹ «ی» کوتاه زبر زنجیری										
۱۰ استفاده از نشانه همزه										
۱۱ نگارش صحیح همزه										
۱۲ تنوین										
۱۳ تشدید										
۱۴ حرکت گذاری واژگان با مصوت های کوتاه										
۱۵ نگارش صحیح واژگان										
۱۶ علامت نقل قول فارسی										
۱۷ جمع کل امتیاز هر مقاله										

۲-۳. پیشینه پژوهش

درباره خط فارسی، مشکلات و مسائل آن در بحث آموزش و نیز بازیابی

اطلاعات، آثار متعددی نگاشته شده است که در ذیل تنها به تعدادی از آنها اشاره می‌شود.

معصومی همدانی (۱۳۸۱) در مقاله‌ای تحت عنوان «خط فارسی و رایانه»، یکسان‌سازی رسم‌الخط فارسی را برای استفاده از خطایاب، امکان جستجوی واژه در متن و تهیه نمایه ضروری می‌داند. وی راه‌حل را در تهیه یک دستورالعمل واحد برای خط فارسی می‌داند. اسلامی (۱۳۸۱) اعمال اصلاحاتی را در خط فارسی ضروری می‌داند از قبیل وضع یک نشانه اصلی برای نمایش کسره اضافه، استفاده از نشانه‌های متفاوت برای نمایش «ی» نکره و «ی» اسم‌ساز و صفت‌ساز، سرهم‌نویسی کلمات غیربسیط، قراردادن علامت‌های جداگانه برای واژه‌بست‌های ربطی فعل «بودن» و ضمایر ملکی، و بالاخره نشان دادن اسامی خاص. اسلامی (۱۳۸۶) نقطه‌دار بودن برخی از نویسه‌های فارسی را یکی از ایرادات خط فارسی می‌داند چرا که علاوه بر دشوار نمودن املاي کلمات، این ایراد اساسی را دارد که استفاده از برنامه نشان‌خوان نوری^۲ را برای متون فارسی دشوار می‌کند. محقق‌زاده و زارعیان (۱۳۸۳) با الگوگیری از زبان‌های لاتین، چپ‌نویسی، کاهش حروف از طریق جدانویسی، قائل شدن به دو شکل کوچک و بزرگ حروف را در مورد زبان فارسی پیشنهاد می‌کنند. علاوه بر این، نگارش حروفی که خوانده شده ولی نوشته نمی‌شوند، ایجاد علامتی برای کسره اضافه و عدم تمایز بین «آ» و «ا» را نیز در جهت سازگار ساختن زبان فارسی با محیط‌های رایانه‌ای ضروری می‌دانند. گل‌تاجی و بذرگر (۱۳۸۹) با استفاده از یک سیاهه هفده کلیدواژه‌ای مشکلات ریخت‌شناسی خط فارسی را در سه پایگاه اطلاعاتی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری، پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران و جهاد دانشگاهی با یکدیگر مقایسه کرده و نتیجه می‌گیرند که هیچ‌کدام از پایگاه‌های مذکور به طور جامع این مسائل را مورد توجه قرار نداده‌اند. آشوری (۱۳۷۵) برای اصلاح خط فارسی پیشنهاد می‌دهد که

1. clitic

2. Optical character reader= OCR

صورت‌های صرفی زمان حال فعل «بودن» یعنی «آم»، «ای»، «است»، «ایم»، «اید»، «اند» و ضمایر متصل «آم»، «ات»، «آش»، «مان»، «تان»، «شان» جدا از کلمه‌های قبل از خود نوشته شوند. صفارمقدم (۱۳۸۶) فاصله‌گذاری را در ترکیبات فارسی ضروری دانسته و مفصلاً به مبحث فاصله‌گذاری درون‌کلمه‌ای و برون‌کلمه‌ای در انواع کلمات فارسی پرداخته است. فلاحتی قدیمی فومنی (۲۰۰۹) در رساله دکترای خود که به ارائه مدلی برای نمایه‌سازی خودکار عبارتی مقالات علمی فارسی بر اساس مدلی زبان‌شناختی-آماری پرداخته است، بخشی را نیز بنا به ضرورت به مسائل و مشکلات خط فارسی اختصاص داده است. وی به صورت‌های متنوع واژگانی یک واژه، صورت‌های متنوع نویسه‌ها، هم‌معنایی، وجود وام‌واژه‌ها، عناصر زبرنجیری، فاصله‌گذاری، کمبود نشانه‌های تصریفی و ترتیب آزاد واژگانی^۱ در زبان فارسی پرداخته است و آنها را از جمله مشکلاتی برشمرده است که در نمایه‌سازی خودکار زبان فارسی باید مورد توجه قرار گیرند. همان‌طور که از مرور آثار پیشین پیداست برخی از پژوهش‌ها به ضرورت اصلاح خط فارسی با توجه به محیط‌های رایانه‌ای و برخی به آموزش زبان فارسی توجه داشته‌اند که برخی از پیشنهادات مطرح شده در این راستا افراطی بوده و در صورت اجرا چهره خط فارسی را کاملاً تغییر می‌دهند برای مثال چپ‌نویسی، استفاده از حروف بزرگ و کوچک و یا نگارش صدهایی که خوانده می‌شود. خط دارای ماهیتی محافظه‌کارانه بوده و به راحتی تغییر را نمی‌پذیرد. علاوه بر این، تغییر آن به راحتی امکان‌پذیر نیست و به بسیج امکانات مادی و معنوی عظیمی نیاز دارد. به نظر می‌رسد که در راستای حفظ گنجینه زبان فارسی باید خط فارسی را به همین صورت حفظ کرد و تنها با اعمال برخی اصلاحات و پیروی از دستورالعملی واحد در جهت یکسان‌سازی خط فارسی و نیز انجام پژوهش‌های مختلف در حوزه پردازش زبان طبیعی، آن را با محیط رایانه‌ای سازگار نمود. در حال حاضر

1. Free word order

تنها دستورالعمل موجود در زمینه خط فارسی، که پیروی از آن توسط نهادهای دولتی الزامی است، دستور خط فارسی فرهنگستان زبان و ادب فارسی است. اما هیچ پژوهشی در مورد میزان و وضعیت پیروی آثار علمی فارسی از دستور خط فارسی مصوب فرهنگستان انجام نشده است و حال آنکه پیروی از این دستورالعمل الزامی است و در راستای یکسان‌سازی خط فارسی ارائه شده است. این طرح در راستای این مهم و به منظور محک نشریات برتر ISC انجام شده است.

۲-۴. استنتاج از مرور نوشتارها

همان‌طور که از مطالب فوق مشخص است در حوزه خط فارسی مطالعات زیادی صورت گرفته است و به مسائل و مشکلات این خط و راهکارهای برون‌رفت از این چالش‌ها توجه شده است. اما هیچ‌کدام از پژوهش‌های مورد بررسی به وضعیت تولیدات مختلف علمی در پیروی از مصوبات فرهنگستان در رابطه با خط فارسی نپرداخته است. تلاش نگارنده این سطور برای دستیابی به مطالعات مشابه نیز نتیجه‌ای در بر نداشت. بنابراین به نظر می‌رسد که این مطالعه، در نوع خود اولین پژوهش در این حوزه به شمار می‌رود.

فصل سوم

روش شناسی پژوهش

RICEST

۳-۱. مقدمه

در این فصل، به جامعه پژوهش، نمونه‌گیری، نوع و روش پژوهش، ابزارها و چگونگی تحلیل یافته‌ها پرداخته شده است.

۳-۲. نوع و روش پژوهش

پژوهش حاضر به روش تحلیل محتوا انجام شده است. تحلیل محتوا روشی کمی است که بر اساس مشاهدات، بینشی نو و تصویری واقعی از پدیده موجود به دست می‌دهد که می‌تواند راهنمایی برای عملکرد در آن حوزه به شمار رود.

۳-۳. جامعه پژوهش، حجم نمونه‌ها و شیوه نمونه‌گیری

جامعه پژوهش را هفت نشریه برتر گروه‌های هفتگانه حوزه‌های عام نشریات فارسی نمایه شده در ISC تشکیل می‌دهد. پژوهشگر با مراجعه به وبگاه ISC و هشتمین جلسه شورای راهبری ISC، هفت نشریه برتر ISC را در هفت حوزه موضوعی علوم انسانی، علوم پایه، علوم پزشکی، علوم دامپزشکی، علوم کشاورزی، فنی و مهندسی، و هنر و معماری انتخاب نمود. عناوین نشریات با ذکر حوزه موضوعی و ضریب تأثیر در جدول ۲ آورده شده است. لازم به ذکر است که از هر نشریه، پنجاه مقاله از شماره‌های متأخر موجود در آرشیو مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری

بررسی شده است. در مجموع سیصدوپنجاه مقاله از نشریات فوق‌الذکر مورد بررسی و مطالعه قرار گرفت.

جدول ۲- نشریات برتر ISC در حوزه‌های هفتگانه موضوعی

تأثیر نشریه	ضریب	نام نشریه	تعداد نشریه	حوزه موضوعی نشریه	ردیف
۰/۵۶۵		مدیریت فناوری اطلاعات	۱۱۰	علوم انسانی	۱
۰/۰۷۸		محیط‌شناسی	۱۴	علوم پایه	۲
۰/۰۶۴		مجله روان‌پزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران	۷۸	علوم پزشکی	۳
۰		مجله تحقیقات دامپزشکی دانشگاه تهران	۲	علوم دامپزشکی	۴
۰/۲۳۱		تحقیقات ژنتیک و اصلاح گیاهان مرتعی و جنگلی ایران	۳۰	علوم کشاورزی	۵
۰/۱۴۳		مجله انجمن مهندسين برق و الكترونيك ايران	۳۵	فنی و مهندسی	۶
۰/۰۷۴		دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی	۴	هنر و معماری	۷

۳-۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها

داده‌های مورد مطالعه در پژوهش حاضر در نرم‌افزار اکسل گردآوری شده و تجزیه و تحلیل آماری آن با کمک این نرم‌افزار صورت گرفته است.

فصل چهارم
تجزیه و تحلیل یافته‌ها

RICEEST

۴-۱. مقدمه

در این فصل بر اساس معیارهای شانزده گانه مستخرج از دستور خط فارسی، وضعیت هر یک از نشریه‌های برتر حوزه‌های هفتگانه موضوعی با ذکر مثال‌هایی از این نشریات بررسی و سپس با توجه به وضعیت نشریات به پرسش‌های پژوهش پاسخ داده شده است.

۴-۲. تجزیه و تحلیل یافته‌ها

در این بخش نتایج بررسی نشریات برتر ISC بر اساس معیارهای شانزده گانه خط فارسی ارائه می‌شود. نشریات مورد بررسی به ترتیب بر اساس برتری از لحاظ خط فارسی مرتب شده‌اند:

۴-۲-۱. دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی

جمع کل امتیاز دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی از معیارهای شانزده گانه خط فارسی ۴۷۴/۵ است. این بدان معناست که میزان پیروی این نشریه از دستور خط فارسی ۷۳ درصد است. این نشریه از بین هفت نشریه مورد بررسی از لحاظ رعایت مصوبات فرهنگستان زبان و ادب فارسی در حوزه خط فارسی رتبه ۱ را کسب کرده است. در ادامه با توجه به جدول ۳، وضعیت هر کدام از معیارهای شانزده گانه خط فارسی در این نشریه بررسی می‌شود:

جدول ۳- امتیاز دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی بر اساس معیارهای شانزده گانه خط فارسی

دوفصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات هنر اسلامی								
جمع کل امتیاز نشریه	پاییز - زمستان ۱۳۹۱ (مقاله ۷)	بهار - تابستان ۱۳۹۱ (مقاله ۷)	پاییز - زمستان ۱۳۹۰ (مقاله ۷)	بهار - تابستان ۱۳۹۰ (مقاله ۷)	پاییز - زمستان ۱۳۸۹ (مقاله ۷)	بهار - تابستان ۱۳۸۹ (مقاله ۷)	بهار - تابستان ۱۳۸۸ (مقاله ۸)	معیارهای دستور خط فارسی
۳-	-۱	۰	-۱	۰	۰	-۱	۰	رعایت رسم الخط قرآنی
۵۰	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۸	فاصله یک حرفی
۴۰/۵	۴	۴/۵	۷	۷	۷	۶/۵	۴/۵	نیم فاصله
۸	۲	۱	۱	۱	۰	۰	۳	حرکت گذاری اسامی خارجی
-۶	-۱	۰	-۱	-۱	-۱	-۲	۰	نشانه نوشتاری در کلمات دخیل عربی
۴۹/۵	۷	۷	۶/۵	۷	۷	۷	۸	پیوسته نویسی
۴۹/۵	۷	۷	۶/۵	۷	۷	۷	۸	جدانویسی
۱۲	۱	۲	۰	۳	۳	۲	۱	کسره حالت اضافی
۲۳	۷	۷	۳	۶	۰	۰	۰	«ی» کوتاه زبرنجیری
۴۶/۵	۷	۷	۶	۷	۶/۵	۵/۵	۷/۵	استفاده از نشانه همزه
۴۵/۵	۷	۷	۷	۶/۵	۷	۵	۷	نگارش صحیح همزه
۴۷/۵	۷	۷	۶/۵	۷	۴	۶/۵	۷	تنوین
۳۳	۶	۶	۳	۴	۶	۴	۸	تشدید
۳۴	۴	۵	۵	۶	۷	۳	۷	حرکت گذاری واژگان با مصوت های کوتاه
۵۰	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۸	نگارش صحیح واژگان
-۵/۵	۰	۰	۱-	-۲	۰	-۱/۵	-۱	علامت نقل قول فارسی
۴۷۴/۵	۷۱	۷۴/۵	۶۲/۵	۷۲/۵	۶۲	۵۶	۷۶	جمع کل امتیاز هر شماره نشریه

۱. رعایت رسم الخط قرآنی

همان‌طور که در جدول شماره ۳ نیز دیده می‌شود، از هفت شماره مورد بررسی نشریه مطالعات هنر اسلامی، تنها ۳ شماره، معیار اخیر را به طور کامل رعایت نکرده است. البته تخطی از این معیار بسیار جزئی بوده و تنها در چهار مقاله از بین پنجاه مقاله مورد بررسی رخ داده است.

۲. فاصله یک‌حرفی

در دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی، معیار فاصله یک‌حرفی بطور کامل رعایت شده است. این بدان معناست که در جدانویسی کلمات درون جمله و درون گروه‌های نحوی، هر جا که فاصله یک‌حرفی لازم بوده است، این فاصله رعایت شده است و از نیم‌فاصله به جای آن استفاده نشده و در ضمن پیوسته‌نویسی افراطی نیز صورت نگرفته است.

۳. نیم‌فاصله

دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی از ۵۰ امتیاز معیار نیم‌فاصله، ۴۰/۵ امتیاز را کسب کرده است. البته باید اذعان داشت که رعایت نیم‌فاصله تا حدی دشوار است. یکی از دلایل این دشواری به خاطر ماهیت خط فارسی است؛ چرا که نمونه‌های مورد بررسی نشان می‌دهد که افراد بر سر کاربرد نیم‌فاصله و فاصله یک‌حرفی بین اجزاء واژه و واژه‌های گروه‌های نحوی به تصمیم واحدی نرسیده‌اند. برای مثال برخی بین اجزاء واژه مشتق فاصله یک‌حرفی و برخی حتی بین واژه‌های گروه‌های نحوی نیم‌فاصله قرار می‌دهند. برای مثال در این نشریه در واژه‌های «سایه‌پردازی» و «نیم‌چکمه‌ها» از نیم‌فاصله استفاده نشده است و این واژه‌ها با فاصله یک‌حرفی و به صورت «سایه پردازی» و «نیم چکمه‌ها» به کار رفته‌اند. این در حالی است که این واژه‌ها هر کدام یک واژه بوده و در بین اجزای دستوری یک واژه باید از نیم‌فاصله استفاده کرد.

دشواری دیگر مربوط به صفحه‌کلید است چرا که برای ایجاد نیم‌فاصله باید برای مثال از سه کلید $ctrl+shift+2$ استفاده کرد و این موضوع استفاده از نیم‌فاصله را دشوارتر کرده و در نتیجه بی‌توجهی برخی از افراد را به آن در پی داشته است.

۴. حرکت‌گذاری اسامی خارجی و کلمات مهجور

این معیار در دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی چندان مورد توجه واقع نشده است و تنها در موارد محدودی به حرکت‌گذاری برای اسامی خارجی و کلمات مهجور پرداخته شده است. لذا این نشریه از این معیار تنها ۸ امتیاز دریافت کرده است. اسامی زیر تعدادی از اسامی خارجی و یا واژگان مهجوری هستند که در این نشریه با استفاده از حرکت‌گذاری، تلفظ صحیح آن مشخص شده است:

خُسَف (نام یک روستا)، ذُلْدَل (نام اسب حضرت علی (ع))، بُسْتَن (شهری در آمریکا)، ذَلْبَنْدی (نوعی دستار)، سَهَر (بیدار ماندن)، بُدْی سَتَوَه (نامی سغدی)، وَرَه ثَرَعْنَه (نامی سغدی)، رِیچِل (نامی خارجی)، چَالِشْتَر (نام یک مکان جغرافیایی).

۵. نشانه نوشتاری «ة» در کلمات دخیل عربی

همان‌طور که قبلاً نیز ذکر شد امتیاز این معیار سلبی است، چرا که تعداد محدودی واژه دخیل عربی با این حروف نوشته می‌شوند، در نتیجه احتمال وقوع آن در متون فارسی به طور مطلق بسیار اندک بوده و در این پژوهش نیز تنها در دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی با آن برخورد شد. در پنجاه مقاله مورد بررسی این حوزه، شش مورد تخطی از این معیار مشاهده شد که به واژه‌های «آیةالکرسی»، «سدرةالمنتهی» و «دائرةالمعارف» مربوط می‌شد.

۶. پیوسته‌نویسی

دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی با کسب ۴۹/۵ امتیاز از معیار پیوسته‌نویسی، تا

حدّ زیادی پای‌بندی به این معیار را نشان داده است. تنها در شماره پاییز-زمستان ۱۳۹۰، مواردی از تخطی از این معیار مشاهده شده است.

۷. جدانویسی

این نشریه در معیار جدانویسی، عملکردی مشابه پیوسته‌نویسی داشته است و در همان شماره پاییز-زمستان ۱۳۹۰، مواردی از تخطی از معیار جدانویسی مشاهده شده است. عبارات و واژه‌های «شیوه‌ایست»، «ظاهریشان»، «مواجهیم»، «همعصر» مثال‌هایی است که معیار جدانویسی را نقض کرده است. این عبارات باید به صورت «شیوه‌ای است»، «ظاهری‌شان»، «مواجه‌ایم» و «هم‌عصر» نوشته شوند. البته علت نادرستی «همعصر» تنها به علت دشوارخوانی واژه است، زیرا طبق دستورالعمل فرهنگستان «هم» در ترکیب با جزء تک‌هجایی باید سر هم نوشته شود مگر آنکه پیوسته‌نویسی آنها موجب دشوارخوانی واژه شود مانند واژه‌های «همصنف»، «همصوت» و «همتیم» که ترجیحاً باید به صورت «هم‌صنف»، «هم‌صوت» و «هم‌تیم» نوشته شوند.

۸. کسره حالت اضافی

دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی در استفاده از کسره حالت اضافی توانسته است امتیاز ۱۲ را کسب نماید که در این معیار پس از مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران رتبه دوم را در بین نشریات هفتگانه مورد بررسی کسب کرده است. گروه‌های نحوی «زیر دو دست مرد جوان»، «دانش سبک‌شناختی»، «نبودن حکومت‌ها»، «برای شکار گراز» و «بازنمایی دقیق نقش» مثال‌هایی از کاربرد کسره حالت اضافی در این نشریه هستند.

۹. «ی» کوتاه زیرزنجیری

همان‌طور که جدول ۳ نشان می‌دهد این نشریه از شماره پاییز-زمستان ۱۳۹۰،

استفاده از «ی» کوتاه زیرنچیری را آغاز نموده است و توانسته است از این معیار امتیاز ۲۳ را کسب نماید. «بیشینه پژوهشگران»، «سده دوازدهم»، «شاهنامه دموت»، «شیوه زمخت»، «روحیه حماسی»، «دوره سلجوقی» و «زمینه کار» نمونه‌هایی از کاربرد «ی» کوتاه زیرنچیری در دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی است.

۱۰. استفاده از نشانه همزه

طبق جدول ۲، دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی در استفاده از نشانه همزه امتیاز ۶/۵ کسب نموده است که امتیاز نسبتاً بالایی است. از واژه‌های «مؤثر»، «درویش‌مابی»، «سوالات» می‌توان به عنوان نمونه‌هایی یاد کرد که واژه، بدون علامت همزه و به صورت «مؤثر»، «درویش‌مابی» و «سوالات» به کار رفته است.

۱۱. نگارش صحیح همزه

این معیار اگر چه در ارتباط با معیار ۱۰ است اما از آن متفاوت است. در تعدادی از واژه‌های دارای همزه مشاهده شد که اگر چه از علامت همزه استفاده شده است اما واژه‌ها به درستی نگاشته نشده‌اند. برای مثال می‌توان به واژه‌های «نشئت»، «مسئله» و «سوالات» اشاره کرد که در برخی از موارد به صورت «نشأت»، «مسأله» و «سوالات» به کار رفته‌اند. امتیاز دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی از این معیار ۵/۵ امتیاز است.

۱۲. تنوین

همان‌طور که قبلاً گفته شد استفاده از علامت تنوین در واژه‌های دارای تنوین الزامی است. اما در برخی از موارد افراد به خاطر سهولت حروف‌نگاری، از استفاده از آن خودداری می‌کنند. دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی در این معیار امتیاز ۷/۵ را کسب کرده است که امتیاز نسبتاً مناسبی است. واژه‌های «مختصراً»، «عمدتاً»، «اکثراً» و «غالباً» واژه‌هایی هستند که در برخی از مقالات این نشریه بدون علامت تنوین و به صورت «مختصرا»، «عمدتا»، «اکثرا» و «غالبا» به کار رفته‌اند.

۱۳. تشدید

همان‌طور که قبلاً نیز گفته شد استفاده از علامت تشدید اختیاری بوده و تنها در مواردی که عدم استفاده از آن باعث ابهام و بدخوانی می‌شود مانند هم‌نگاشت‌ها، استفاده از آن الزامی است. دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی از این معیار امتیاز ۳۳ را کسب کرده است که امتیاز نسبتاً مناسبی است. باید توجه داشت که در این نشریه از علامت تشدید هم در برخی از موارد الزامی و هم در برخی از موارد اختیاری استفاده شده است. واژه‌های «میین»، «قوت»، «کمی»، «مرقعات»، «تبعیت»، «مطلأ»، «سیالیّت»، «به کرات»، «شرّ»، «مذهب»، «مصور»، «فرّ» و «مهیج» مثال‌هایی است که از مقالات این نشریه گردآوری شده‌اند. در ضمن در برخی از واژه‌های دارای علامت تشدید، تشدید بر نویسه غیرمشدد قرار گرفته است. واژه‌های «تحولات»، «تفحص»، «مشخصه» و «مدبّر» چهار مثالی هستند که علامت تشدید در آنها به اشتباه بر روی نویسه دیگری به صورت «تحولات»، «تفحص»، «مشخصه» و «مدبّر» قرار گرفته است.

۱۴. حرکت‌گذاری واژگان با مصوت‌های کوتاه

حرکت‌گذاری در مورد واژه‌ها الزامی نیست، مگر در مواردی که عدم حرکت‌گذاری باعث بدخوانی، دشوارخوانی و یا ابهام شود. در دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی تا حد نسبتاً زیادی به حرکت‌گذاری واژگان توجه شده است و امتیاز ۳۴ را از این معیار کسب نموده است. «نسخ» (نوعی خط خوشنویسی)، «نسخ» (جمع نسخه)، «فسطِ قلم»، «مجمر»، «پَر»، «سردر»، «اُکر»، «شَرّ»، «پَرگونه»، «مَثَل»، «مُهر»، «بُعد»، «خَز»، «عَلَم»، «چرا»، «پُر» و «دُر» واژه‌هایی هستند که یا به منظور ابهام‌زدایی و یا درست‌خوانی حرکت‌گذاری شده‌اند.

۱۵. نگارش صحیح واژگان

ذیل این معیار، نگارش صحیح واژگانی بررسی می‌شود که صورت‌های نادرست

آنها نیز رواج دارد. در پنجاه مقاله مورد بررسی دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی هیچ موردی از تخطی از این معیار دیده نشد. بنابراین امتیاز کامل ۵۰ را دریافت کرده است.

۱۶. علامت نقل قول فارسی

همان‌طور که قبلاً گفته شد، در خط فارسی از علامت «» برای نقل قول و برجسته‌نمایی واژه و عبارات استفاده می‌شود؛ اما در برخی از متون دیده می‌شود که از علامت "" که مناسب زبان‌های لاتین است برای برجسته‌نمایی و نقل قول در متون فارسی استفاده می‌شود. در مقالات دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی نیز مواردی از استفاده از علامت "" دیده شده است. این موارد باعث شد که این نشریه در معیار اخیر امتیاز ۵/۵- را کسب نماید.

در مجموع، این نشریه در حوزه پای‌بندی به خط فارسی وضعیت قابل قبولی دارد. اشکالات نگارشی اندکی در این نشریه دیده شده است. علاوه بر این، با استفاده از حرکت‌گذاری اسامی خارجی و واژگان دشوار نشان داده است که به آسان‌خوانی متون فارسی توجه داشته است. این نشریه با توجه بیشتر به رسم‌الخط قرآنی، استفاده مناسب و بیشتر از نیم‌فاصله‌ها می‌تواند به تقویت بیشتر زبان و خط فارسی در حوزه موضوعی نشریه پرداخته و در عین حال توجه به خط فارسی را در بین پژوهشگران حوزه هنر اسلامی تشویق و ترویج نماید.

۴-۲-۲. مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران

با بررسی مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران، وضعیت این نشریه با توجه به معیارهای شانزده‌گانه خط فارسی، در جدول ۴ نشان داده شده است. در ادامه به بررسی هر کدام از این معیارها در نشریه پرداخته می‌شود:

جدول ۴- امتیاز مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران بر اساس معیارهای شانزده گانه

خط فارسی

جمع کل امتیاز نشریه	بهار ۱۳۹۱ (مقاله ۸)	زمستان ۱۳۹۰ (مقاله ۸)	پاییز ۱۳۹۰ (مقاله ۸)	تابستان ۱۳۹۰ (مقاله ۸)	بهار ۱۳۹۰ (مقاله ۸)	تابستان ۱۳۸۹ (مقاله ۱۰)	معیارهای دستور خط فارسی	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	رعایت رسم الخط قرآنی	۱
۵۰	۸	۸	۸	۸	۸	۱۰	فاصله یک حرفی	۲
۵۰	۸	۸	۸	۸	۸	۱۰	نیم فاصله	۳
۳	۰	۱	۲	۰	۰	۰	حرکت گذاری اسامی خارجی	۴
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	نشانه نوشتاری «ق» در کلمات دخیل عربی	۵
۴۹/۵	۸	۸	۸	۸	۷/۵	۱۰	پیوسته نویسی	۶
۵۰	۸	۸	۸	۸	۸	۱۰	جدانویسی	۷
۱۹	۲	۳	۳	۳	۳	۵	کسره حالت اضافی	۸
۹	۳	۱	۰	۱	۰	۴	«ی» کوتاه زبرنجیری	۹
۵۰	۸	۸	۸	۸	۸	۱۰	استفاده از نشانه همزه	۱۰
۳۴	۵/۵	۷/۵	۶/۵	۱/۵	۶/۵	۶/۵	نگارش صحیح همزه	۱۱
۵۰	۸	۸	۸	۸	۸	۱۰	تنوین	۱۲
۳۱/۵	۷	۵	۷	۵	۵	۲/۵	تشدید	۱۳
۱۲	۲	۲	۲	۰	۱	۵	حرکت گذاری واژگان با مصوت های کوتاه	۱۴
۴۸	۸	۸	۸	۷	۸	۹	نگارش صحیح واژگان	۱۵
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	علامت نقل قول فارسی	۱۶
۴۵۶	۷۵/۵	۷۵/۵	۷۶/۵	۶۵/۵	۷۱	۹۲	جمع کل امتیاز هر شماره نشریه	۱۷

۱. رعایت رسم الخط قرآنی

در پنجاه مقاله مورد بررسی این نشریه از آیات قرآن کریم و عبارات ادعیه استفاده نشده بود و در نتیجه امتیاز ۰ برای آنها منظور شد که نشان‌دهنده عدم موضوعیت معیار اخیر در این نشریه است.

۲. فاصله یک حرفی

در نمونه‌های مورد بررسی، رعایت کامل معیار فاصله یک حرفی مشاهده شد و بنابراین نشریه امتیاز کامل ۵۰ را دریافت نمود.

۳. نیم فاصله

در مورد استفاده از نیم فاصله، رعایت کامل این معیار از سوی مقالات نشریه مشاهده شد و در نتیجه نشریه امتیاز کامل ۵۰ را در این معیار کسب کرده است.

۴. حرکت‌گذاری اسامی خارجی و واژگان مهجور

مجله روانپزشکی و روانشناسی ایران در این معیار تنها امتیاز ۳ را کسب کرده است. در پنجاه مقاله مورد بررسی، اسامی و واژه‌های خارجی دارای حرکت‌گذاری، واژه‌های «اکانر»، «دُز»، «اُپرایو» و «اُرتوپد» هستند.

۵. نشانه نوشتاری «ة» در کلمات دخیل عربی

در مقاله‌های مورد بررسی هیچ واژه‌ای که دارای نشانه نوشتاری «ة» باشد دیده نشد. بنابراین امتیاز نشریه در این معیار ۰ است.

۶. پیوسته‌نویسی

در این نشریه پیوسته‌نویسی به جز مواردی محدود رعایت شده است و امتیاز

نشریه در این مورد ۴۹/۵ است. برای مثال، موارد نقض این معیار را واژه‌های «همسو» و «همسانی» تشکیل می‌دهد که در نشریه به صورت «همسو» و «همسان» نوشته شده است.

۷. جدانویسی

این معیار در مقالات مورد بررسی نشریه کاملاً رعایت شده است و در نتیجه امتیاز ۵۰ به آن تعلق گرفته است.

۸. کسرۀ حالت اضافی

در این نشریه به استفاده از کسرۀ حالت اضافی توجه شده است و در مواردی که توالی مضاف وجود داشته است برای یکی از مضاف‌ها از کسرۀ اضافه استفاده شده است تا خوانش آنها را آسان‌تر کند. برخی از این نمونه‌ها به قرار زیر هستند:

«نام خانوادگی اعضای تیم»، «درمان‌های دارویی دریافتی بیماران»، «نشان‌دهنده ابقای وزن کاسته شده»، «در تهران ۱۳۵۲»، «صرع دارای ملاک‌های ورود به پژوهش»، «وجود اثرات خارج هرمی کمتر این نسل»، «جنبه‌های اجتماعی و فرهنگی آموزش مداخله»، «یک پژوهش زمینه‌یابی با بررسی...»، «پراکندگی نیروی انسانی سامانه»، «نیروهای تخصصی‌تر سامانه»، «درمان ترکیبی فراشناختی»، «از میان افراد عادی بدون سابقه»، «کنترل رفتاری بی‌اختیاری‌ها»، «اثر پیش‌بینی‌کنندگی متغیرهای پیش‌بین راهبرد مقابله‌ای».

۹. «ی» کوتاه زبرزنجیری

مجله روانپزشکی و روانشناسی ایران در استفاده از «ی» کوتاه زبرزنجیری امتیاز ۹ را کسب کرده است که امتیاز چندان زیادی به شمار نمی‌رود. عبارتهای «ویژه زنان»،

«دهه گذشته»، «دوره پیگیری»، «نامه پزشکی»، «اندازه مجاز»، «جامعه آماری»، «نتیجه نهایی» و «نسخه بیمار» مثال‌هایی از کاربرد «ی» کوتاه در این نشریه است.

۱۰. استفاده از نشانه همزه

در این نشریه در واژگان دارای همزه از علامت همزه استفاده شده است و توانسته است از این معیار امتیاز کامل ۵۰ را کسب نماید.

۱۱. نگارش صحیح همزه

در این نشریه علی‌رغم استفاده کامل از علامت همزه، به نگارش صحیح واژگان دارای همزه توجه چندانی نشده و این نشریه از امتیاز ۵۰، تنها امتیاز ۳۴ را کسب نموده است. واژه‌های «مسئله»، «هیئت»، «شیئی»، «جرئت»، «مسائل» و «قائل» واژه‌هایی هستند که به دفعات در نشریه به کار رفته‌اند؛ اما بر خلاف دستور خط فرهنگستان به صورت‌های «مسأله»، «هیأت»، «شیء ای»، «جرات»، «مسایل» و «قایل» به کار رفته‌اند.

۱۲. تنوین

مجله روانپزشکی و روانشناسی ایران در استفاده از علامت تنوین عملکرد کاملاً خوبی را داشته است و از این معیار امتیاز کامل ۵۰ را دریافت کرده است.

۱۳. تشدید

نشریه در استفاده از علامت تشدید امتیاز ۳۱/۵ را کسب کرده است که نشان‌دهنده توجه نسبی این نشریه به علامت تشدید است. در این نشریه از علامت تشدید در واژه‌های «علی» و «کمی» استفاده شده است که انتخاب بجایی است چرا که این دو واژه با اسم «علی» و قید مقدار «کمی» هم‌نگاشت بوده و استفاده از تشدید از واژه

ابهام‌زدایی می‌کند. البته در برخی از مقالات برای واژه «کمی» و «علی» از علامت تشدید استفاده نشده است که با توجه به کاربرد و تکرار این دو واژه در نشریه، انتظار می‌رفت که این دو واژه در همه مقالات با علامت تشدید به کار روند.

۱۴. حرکت‌گذاری واژگان با مصوت‌های کوتاه

مجله روانپزشکی و روانشناسی ایران از معیار حرکت‌گذاری واژگان با مصوت‌های کوتاه امتیاز ۱۲ را کسب کرده است. این امتیاز در این نشریه با استفاده از مصوت‌های کوتاه در مورد واژه‌های «نه»، «بُعد»، «پُرفشاری»، «کُند» و «صِرف» به دست آمده است. همان‌طور که قابل مشاهده است حرکت‌گذاری این واژه‌ها در راستای ابهام‌زدایی از هم‌نگاشت‌ها انجام شده است.

۱۵. نگارش صحیح واژگان

این نشریه با استفاده از واژه «چهارچوب*» به جای «چارچوب» در دو مقاله از پنجاه مقاله مورد بررسی، ۲ امتیاز را از دست داده و از ۵۰ امتیاز ۴۸ امتیاز را کسب کرده است.

۱۶. علامت نقل قول فارسی

در این نشریه به منظور نقل قول و برجسته‌نمایی از علامت «» استفاده شده است و هیچ موردی از استفاده از علامت "" دیده نشده است و در نتیجه امتیاز منفی از این معیار دریافت نداشته است.

مجله روانپزشکی و روانشناسی ایران، در مجموع از معیارهای شانزده‌گانه، امتیاز ۴۵۶ را کسب کرده است. بنابراین میزان پیروی نشریه مذکور از دستور خط فارسی اندکی بیش از ۷۰/۱ درصد است. با توجه به جدول ۴، می‌توان فهمید که نقطه‌ضعف عمده این نشریه در نگارش صحیح واژگان دارای علامت همزه است که این نشریه با

مراجعه به مصوبات فرهنگستان، می‌تواند این نقطه‌ضعف را در شماره‌های بعدی خود برطرف نماید. این نشریه در جامعه پژوهش‌مورد بررسی رتبه ۲ را در رعایت معیارهای شانزده‌گانه کسب نموده است.

۴-۲-۳. محیط‌شناسی

با بررسی پنجاه مقاله چهار شماره از نشریه محیط‌شناسی، وضعیت این نشریه از لحاظ پایبندی به مصوبات فرهنگستان در جدول شماره ۵ ذکر شده است که در ادامه به بررسی تک‌تک این معیارها پرداخته خواهد شد:

جدول ۵- امتیاز نشریه محیط‌شناسی بر اساس معیارهای شانزده‌گانه خط فارسی

جمع کل امتیاز نشریه	زمستان (۱۴ مقاله)	پاییز (۱۴ مقاله)	تابستان (۱۴ مقاله)	بهار (۸ مقاله)	معیارهای دستور خط فارسی	
۰	۰	۰	۰	۰	رعایت رسم‌الخط قرآنی	۱
۴۹/۵	۱۴	۱۴	۱۳/۵	۸	فاصله یک‌حرفی	۲
۳۹	۱۱/۵	۱۰	۱۰/۵	۷	نیم‌فاصله	۳
۲	۱	۰	۱	۰	حرکت‌گذاری اسامی خارجی	۴
۰	۰	۰	۰	۰	نشانه نوشتاری «ة» در کلمات دخیل عربی	۵
۵۰	۱۴	۱۴	۱۴	۸	پیوسته‌نویسی	۶
۵۰	۱۴	۱۴	۱۴	۸	جدانویسی	۷
۳	۱	۱	۰	۱	کسره حالت اضافی	۸
۴۹/۵	۱۴	۱۳/۵	۱۴	۸	«ی» کوتاه زبرنجیری	۹
۴۸/۵	۱۲/۵	۱۴	۱۴	۸	استفاده از نشانه همزه	۱۰
۴۸	۱۲/۵	۱۴	۱۳/۵	۸	نگارش صحیح همزه	۱۱
۴۸	۱۲/۵	۱۳/۵	۱۴	۸	تنوین	۱۲

جمع کل امتیاز نشریه	زمستان (۱۴ مقاله)	پاییز (۱۴ مقاله)	تابستان (۱۴ مقاله)	بهار (۸ مقاله)	معیارهای دستور خط فارسی	
۳۰	۴/۵	۹/۵	۱۱/۵	۴/۵	تشدید	۱۳
۱	۱	۰	۰	۰	حرکت‌گذاری واژگان با مصوت‌های کوتاه	۱۴
۴۸/۵	۱۳/۵	۱۳	۱۴	۸	نگارش صحیح واژگان	۱۵
-۱۲	-۴	-۱	-۵	-۲	علامت نقل قول فارسی	۱۶
۴۵۵	۱۲۲	۱۲۹/۵	۱۲۹	۷۴/۵	جمع کل امتیاز هر شماره نشریه	۱۷

۱. رعایت رسم الخط قرآنی

در پنجاه مقاله مورد بررسی این نشریه، از آیات قرآن کریم و عبارات ادعیه استفاده نشده بود و در نتیجه امتیاز ۰ برای آنها منظور شد که نشان‌دهنده عدم موضوعیت معیار اخیر در این نشریه است.

۲. فاصله یک حرفی

نشریه محیط‌شناسی از معیار رعایت فاصله یک حرفی امتیاز ۴۹/۵ را کسب کرده است. امتیاز کسر شده از این معیار بخاطر مواردی بوده است که در آنها از نیم‌فاصله به جای فاصله یک حرفی استفاده شده است. مثلاً در یک مورد در بین کلمات گروه‌های نحوی، نیم‌فاصله به کار رفته است. برای مثال، در گروه نحوی «تجزیه و تحلیل‌های آماری» از نیم‌فاصله استفاده شده است و گروه «تجزیه و تحلیل‌های آماری» را ایجاد کرده است که مواردی از این دست خواندن را دشوار می‌کند.

۳. نیم‌فاصله

نشریه محیط‌شناسی در رعایت نیم‌فاصله امتیاز ۳۹ را کسب کرده است که

نشان‌دهنده توجه کمتر به این معیار است. عدم رعایت نیم‌فاصله را می‌توان در واژه‌های مشتق دارای پیشوند و پسوند و همچنین افعال دارای پیشوندهای فعلی دید.

۴. حرکت‌گذاری اسامی خارجی و واژگان مهجور

در نشریه محیط‌شناسی، تنها ۲ مورد از رعایت این معیار مشاهده شد. واژه‌های «اگر» و «ام آر آی» دو واژه‌ای هستند که از حرکت‌گذاری در مورد آنها استفاده شده است.

۵. نشانه نوشتاری «ة» در کلمات دخیل عربی

در مقاله‌های مورد بررسی، هیچ واژه‌ای که دارای نشانه نوشتاری «ة» باشد دیده نشد. بنابراین امتیاز نشریه در این معیار ۰ است. امتیاز ۰ در اینجا نشان‌دهنده عدم موضوعیت معیار مورد نظر در این نشریه است.

۶. پیوسته‌نویسی

پیوسته‌نویسی در نشریه محیط‌شناسی به صورت کامل رعایت شده است و امتیاز نشریه از این معیار ۵۰ است.

۷. جدانویسی

جدانویسی در نشریه محیط‌شناسی به صورت کامل رعایت شده است و امتیاز نشریه از این معیار ۵۰ است.

۸. کسره حالت اضافی

در این نشریه تنها در سه مقاله از کسره اضافه برای نمایش حالت اضافی استفاده

شده است. عبارت‌های «محرمانگیِ گفتگوها»، «ویژگی‌های کم‌نظیرِ پیکرشناختی» و «غلظتِ آلاینده‌های زیست‌محیطیِ گازهای خروجی» عبارت‌هایی هستند که در آنها از کسره اضافه برای نمایش حالت اضافی استفاده شده است.

۹. «ی» کوتاه زبرزنجیری

نشریه محیط‌شناسی از «ی» کوتاه به صورت عنصر زبرزنجیری بهره برده است و توانسته است از این معیار امتیاز ۴۹/۵ را کسب نماید. «جدول شماره ۲»، «نقطه عطف تابع»، «نیمه غربی ایران»، «دوره زمانی سی ساله»، «در حاشیه خیابان»، «بازگشت سرمایه اولیه»، «شیوه جمع‌آوری زباله‌ها» و «توسعه پایدار» نمونه‌هایی از رعایت این معیار در این نشریه است.

۱۰. استفاده از نشانه همزه

این نشریه از معیار استفاده از نشانه همزه، امتیاز ۴۸/۵ را کسب کرده است چرا که در برخی از مقالات در واژگان دارای نشانه همزه از علامت همزه استفاده نشده بود مانند واژه‌های «منشأ»، «سؤال»، «خلاء» که بدون همزه و به صورت «منشا»، «سوال» و «خلا» به کار رفته‌اند.

۱۱. نگارش صحیح همزه

نشریه محیط‌شناسی با کسب امتیاز ۴۸، از این معیار امتیاز نسبتاً بالایی را کسب کرده است. این نشریه با استفاده از دو صورت «منشاء» و «منشأ»، «هیأت» به جای «هیئت»، «خلاء» به جای «خلاء» و «سؤال» به جای «سوال» از مصوبیات فرهنگستان در مورد نگارش همزه تخطی کرده است.

۱۲. تنوین

این نشریه در برخی از موارد به علت عدم استفاده از علامت تنوین در واژه‌های

«اکثراً»، «غالباً»، «عمدتاً» و «مجدداً» نتوانسته است از این معیار امتیاز کامل را کسب نماید. امتیاز به دست آمده از این معیار امتیاز ۴۸ است.

۱۳. تشدید

نشریه محیط‌شناسی در استفاده از علامت تشدید امتیاز ۳۰ را کسب نموده است. تشدید بیشتر در واژه‌های «کمی»، «صحّه»، «اول»، «علی»، «فرار»، «حلال»، «سمیت» و «جوی» به کار رفته است. اما در مقاله‌های مورد بررسی، مواردی از کاربرد واژه‌های «کمی»، «سم»، «مبین»، «حلالیت» وجود داشت که بدون تشدید به کار رفته بودند. این در حالی است که استفاده از تشدید برای این واژه‌ها ضروری است.

۱۴. حرکت‌گذاری واژگان با مصوت‌های کوتاه

در پنجاه مقاله مورد بررسی تنها در ۱ مورد، از حرکت‌گذاری برای واژه استفاده شده است و آن هم در مورد واژه «هوائرد» است. امتیاز نشریه از این معیار ۱ بوده است.

۱۵. نگارش صحیح واژگان

این نشریه به علت استفاده از صورت‌های نادرستی مانند «چهارچوب*» به جای «چارچوب» و «اتریجت» به جای «اوترخت/Utrecht» ۱/۵ امتیاز را از دست داده است و از این معیار امتیاز ۴۸/۵ را کسب کرده است.

۱۶. علامت نقل قول فارسی

در این نشریه به کرات از علامت "" برای نقل قول مستقیم و برجسته‌نمایی واژه‌ها و عبارت‌ها استفاده شده است و در نتیجه از این معیار امتیاز ۱۲- را کسب نموده است. نشریه محیط‌شناسی در مجموع از معیارهای شانزده‌گانه خط فارسی امتیاز ۴۵۵ کسب کرده است. یعنی مقالات نشریه محیط‌شناسی در ۷۰ درصد موارد با دستور خط

فارسی مطابقت داشته است. با توجه به جدول ۵ باید گفت، این نشریه با توجه بیشتر به نیم‌فاصله، حرکت‌گذاری نام‌های خارجی و واژه‌های هم‌نگاشت و همچنین استفاده از علامت نقل قول «» می‌تواند کاستی‌های این نشریه را جبران نموده و وضعیت مطلوب‌تری را در این حوزه بدست آورد. رتبه این نشریه در نشریه‌های هفتگانه مورد بررسی، رتبه ۳ است که با مجله روانپزشکی و روانشناسی ایران اختلاف بسیار اندکی دارد. به نظر می‌رسد که بتوان با اغماض، وضعیت این دو نشریه را از لحاظ تبعیت از دستور خط فارسی یکسان دانست.

۴-۲-۴. تحقیقات ژنتیک و اصلاح گیاهان مرتعی و جنگلی ایران

نشریه تحقیقات ژنتیک و اصلاح گیاهان مرتعی و جنگلی ایران در پای‌بندی به دستور خط فارسی ۴۲۶ امتیاز کسب کرده است که معادل ۶۵/۵۳ درصد است. در ذیل با مراجعه به جدول ۶، به بررسی معیارهای شانزده‌گانه خط فارسی در این نشریه پرداخته می‌شود:

جدول ۶- امتیاز نشریه تحقیقات ژنتیک و اصلاح گیاهان مرتعی و جنگلی ایران بر اساس معیارهای شانزده‌گانه خط فارسی

شماره ۱	شماره ۲	شماره ۱	شماره ۲	شماره ۱	جمع	معیارهای دستور خط فارسی
۱۳۹۰	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۹۱	کل امتیاز نشریه	
(۸ مقاله)	(۱۴ مقاله)	(۱۴ مقاله)	(۱۴ مقاله)	(۱۴ مقاله)		
۰	۰	۰	۰	۰		۱ رعایت رسم‌الخط قرآنی
۸	۱۴	۱۴	۱۴	۵۰		۲ فاصله یک‌حرفی
۸	۱۴	۱۴	۱۴	۵۰		۳ نیم‌فاصله
۰	۱	۰	۱	۱		۴ حرکت‌گذاری اسامی خارجی
۰	۰	۰	۰	۰		۵ نشانه نوشتاری «ة» در کلمات دخیل عربی

جمع کل امتیاز نشریه	شماره ۲ ۱۳۹۱ (۱۴ مقاله)	شماره ۱ ۱۳۹۱ (۱۴ مقاله)	شماره ۲ ۱۳۹۰ (۱۴ مقاله)	شماره ۱ ۱۳۹۰ (۸ مقاله)	معیارهای دستور خط فارسی	
۵۰	۱۴	۱۴	۱۴	۸	پیوسته‌نویسی	۶
۵۰	۱۴	۱۴	۱۴	۸	جدانویسی	۷
۱	۱	۰	۰	۰	کسره حالت اضافی	۸
۳	۱	۰	۱	۰	«ی» کوتاه زبر زنجیری	۹
۴۹/۵	۱۴	۱۴	۱۴	۷/۵	استفاده از نشانه همزه	۱۰
۴۹/۵	۱۴	۱۴	۱۴	۷/۵	نگارش صحیح همزه	۱۱
۴۱	۱۰/۵	۱۲	۱۱	۷/۵	تنوین	۱۲
۲۷	۸	۸	۸	۳	تشدید	۱۳
۴	۰	۲	۲	۰	حرکت گذاری واژگان با مصوت‌های کوتاه	۱۴
۵۰	۱۴	۱۴	۱۴	۸	نگارش صحیح واژگان	۱۵
۰	۰	۰	۰	۰	علامت نقل قول فارسی	۱۶
۴۲۶	۱۱۸/۵	۱۲۱	۱۲۱	۶۵/۵	جمع کل امتیاز هر شماره نشریه	۱۷

۱. رعایت رسم‌الخط قرآنی

در پنجاه مقاله مورد بررسی این نشریه از آیات قرآن کریم و عبارات ادعیه استفاده نشده بود و در نتیجه امتیاز ۰ برای آن‌ها منظور شد که نشان‌دهنده عدم موضوعیت معیار اخیر در این نشریه است.

۲. فاصله یک‌حرفی

در نشریه تحقیقات ژنتیک و اصلاح گیاهان مرتعی و جنگلی ایران، معیار فاصله یک‌حرفی به طور کامل رعایت شده است. این بدان معناست که در جدانویسی کلمات درون جمله و درون گروه‌های نحوی، هر جا که فاصله یک‌حرفی لازم بوده است، این

فاصله رعایت شده است و از نیم‌فاصله به جای آن استفاده نشده و در ضمن پیوسته‌نویسی افراطی نیز صورت نگرفته است.

۳. نیم‌فاصله

در مورد استفاده از نیم‌فاصله، رعایت کامل این معیار از سوی مقالات نشریه مشاهده شد و در نتیجه نشریه امتیاز کامل ۵۰ را در این معیار کسب کرده است.

۴. حرکت‌گذاری اسامی خارجی و واژگان مهجور

در این نشریه فقط در مورد واژه «اُمِگَا» حرکت‌گذاری صورت گرفته است. امتیاز نشریه از این معیار ۱ است.

۵. نشانه‌نوشتاری «ة» در کلمات دخیل عربی

در مقاله‌های مورد بررسی هیچ واژه‌ای که دارای نشانه‌نوشتاری «ة» باشد دیده نشد. بنابراین امتیاز نشریه در این معیار ۰ است. امتیاز ۰ در اینجا نشان‌دهنده عدم موضوعیت معیار مورد نظر در این نشریه است.

۶. پیوسته‌نویسی

پیوسته‌نویسی در این نشریه به صورت کامل رعایت شده است و امتیاز نشریه از این معیار ۵۰ است.

۷. جدانویسی

جدانویسی در نشریه به صورت کامل رعایت شده است و امتیاز نشریه از این معیار ۵۰ است.

۸. کسرۀ حالت اضافی

در نشریۀ تحقیقات ژنتیک و اصلاح گیاهان مرتعی و جنگلی ایران تنها در یک مورد از کسرۀ اضافه برای بیان حالت اضافی استفاده شده است و در نتیجۀ نشریه از این معیار تنها ۱ امتیاز دریافت کرده است. در این نشریه کسرۀ اضافه تنها در عبارت «گونه‌های درختی سخت‌چوب اقتصادی» به کار رفته است.

۹. «ی» کوتاه زبرنجیری

در این نشریه از «ی» کوتاه زبرنجیری چندان استفاده نشده است و نشریه از این معیار تنها توانسته است امتیاز ۳ را کسب نماید. «توده کروماتینی»، «دانه‌های گردۀ بررسی شده»، «عدد پایۀ کروموزومی»، «مرحلۀ دیاکینز» و «اندازۀ کوچک‌تر» عبارت‌هایی هستند که در آنها از «ی» کوتاه زبرنجیری استفاده شده است.

۱۰. استفاده از نشانه همزه

در این نشریه تا حد نسبتاً زیادی به استفاده از نشانه همزه توجه شده است و نشریه توانسته است امتیاز قابل توجه ۴۹/۵ را از این معیار کسب نماید.

۱۱. نگارش صحیح همزه

نشریۀ تحقیقات ژنتیک و اصلاح گیاهان مرتعی و جنگلی ایران در نگارش صحیح همزه همانند معیار مرتبط استفاده از نشانه همزه، عملکرد مناسبی داشته است و امتیاز ۴۹/۵ را دریافت نموده است. عدم نگارش صحیح همزه به واژه‌های «مسئله» و «منشأ» مربوط می‌شود.

۱۲. تنوین

این نشریه در استفاده از علامت تنوین امتیاز ۴۱ را کسب کرده است چرا که در

مورد برخی از واژه‌ها، علامت تنوین به کار گرفته نشده است. به عنوان مثال در مورد واژه‌های «کاملًا»، «عمدتاً» و «معمولاً» از علامت تنوین استفاده نشده است، در حالی که استفاده از علامت تنوین در این موارد ضروری است.

۱۳. تشدید

این نشریه از معیار استفاده از علامت تشدید امتیاز ۲۷ را کسب نموده است که امتیاز چندان بالایی به شمار نمی‌رود. در پنجاه مقاله مورد بررسی این نشریه، از علامت تشدید در واژه‌های «البتّه»، «امّا»، «کمی»، «عناّب»، «دقت»، «جمعیتی»، «کمیت»، «حمّام» استفاده شده است. البته لازم به ذکر است که طبق دستور خط فارسی فرهنگستان استفاده از علامت تشدید تنها برای ابهام‌زدایی و در واژه «کمی» ضروری است و در دیگر واژه‌ها ضرورتی ندارد. با این وجود، جالب آن جاست که در مورد واژه‌های «کمی»، «مبین» و «معین» از علامت تشدید استفاده نشده است در حالی که استفاده از علامت تشدید در این واژه‌ها ضروری است.

۱۴. حرکت‌گذاری واژگان با مصوّت‌های کوتاه

در پنجاه مقاله مورد بررسی تنها در چهار مقاله، از حرکت‌گذاری برای واژه استفاده شده است که این امر نشان‌دهنده آن است که این نشریه به حرکت‌گذاری واژگان چندان توجهی ندارد. برای نمونه می‌توان به واژه‌های «پرهزینه»، «بُنیه»، «کُندرشد»، «کُنار»، «بُرش خورده»، «دو بُعدی» و «دگرگُشنی» اشاره کرد. اما در مورد واژه «چرا» از حرکت‌گذاری استفاده نشده است تا بتوان آن را از هم‌نگاشت «چرا» تشخیص داد.

۱۵. نگارش صحیح واژگان

در نشریه مورد بررسی، واژگان به کار رفته با املا صحیح و مصوّب فرهنگستان به کار رفته‌اند در نتیجه نشریه از این معیار امتیاز ۵۰ را کسب کرده است.

۱۶. علامت نقل قول فارسی

در پنجاه مقاله مورد بررسی هیچ موردی از استفاده از علامت "" دیده نشد، بنابراین امتیاز منفی برای این نشریه در نظر گرفته نشد. نشریه تحقیقات ژنتیک و اصلاح گیاهان مرتعی و جنگلی ایران، در مجموع، از معیارهای شانزده گانه خط فارسی امتیاز ۴۲۶ (۶۵/۵۳ درصد) را کسب کرده است. با توجه به جدول ۶ می توان گفت که این نشریه با استفاده از حرکت گذاری برای نام های خارجی و واژگان به منظور ابهام زدایی و آسان خوانی، می تواند امتیاز خود را به مراتب افزایش دهد. این نشریه در بین نشریات هفتگانه مورد بررسی، رتبه ۴ را کسب نموده است.

۴-۲-۵. مدیریت فناوری اطلاعات

با مطالعه دقیق مقاله های شش شماره از نشریه مدیریت فناوری اطلاعات، معیارهای شانزده گانه خط فارسی در این نشریه بررسی شد و نتایج این بررسی در جدول ۷ ارائه شده است که در ادامه با توجه به این جدول، وضعیت هر کدام از این معیارها در نشریه بررسی می شود:

جدول ۷- امتیاز نشریه مدیریت فناوری اطلاعات بر اساس معیارهای شانزده گانه خط فارسی

معیارهای دستور خط فارسی	بهار ۱۳۹۱ (مقاله ۹)	تابستان ۱۳۹۱ (مقاله ۹)	پاییز ۱۳۹۱ (مقاله ۹)	زمستان ۱۳۹۱ (مقاله ۹)	بهار ۱۳۹۲ (مقاله ۸)	تابستان ۱۳۹۲ (مقاله ۶)	جمع کل امتیاز نشریه
۱ رعایت رسم الخط قرآنی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۲ فاصله یک حرفی	۹	۹	۹	۹	۸	۶	۵۰
۳ نیم فاصله	۸/۵	۹	۹	۹	۸	۶	۴۹/۵

جمع کل امتیاز نشریه	تابستان ۱۳۹۲ (مقاله ۶)	بهار ۱۳۹۲ (مقاله ۸)	زمستان ۱۳۹۱ (مقاله ۹)	پاییز ۱۳۹۱ (مقاله ۹)	تابستان ۱۳۹۱ (مقاله ۹)	بهار ۱۳۹۱ (مقاله ۹)	معیارهای دستور خط فارسی	
۴	۰	۰	۱	۱	۲	۰	حرکت گذاری اسامی خارجی	۴
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	نشانه نوشتاری «ة» در کلمات دخیل عربی	۵
۵۰	۶	۸	۹	۹	۹	۹	پیوسته نویسی	۶
۵۰	۶	۸	۹	۹	۹	۹	جدانویسی	۷
۵	۳	۰	۱	۱	۰	۰	کسره حالت اضافی	۸
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	«ی» کوتاه زیرنجمیری	۹
۵۰	۶	۸	۹	۹	۹	۹	استفاده از نشانه همزه	۱۰
۴۹	۶	۸	۸/۵	۹	۸/۵	۹	نگارش صحیح همزه	۱۱
۴۷	۶	۸	۷	۹	۹	۸	تنوین	۱۲
۳۵	۴/۵	۶	۳	۶	۸	۷/۵	تشدید	۱۳
۱۳	۴	۶	۰	۰	۲	۱	حرکت گذاری واژگان با مصوت های کوتاه	۱۴
۴۷	۶	۷	۹	۸	۸	۹	نگارش صحیح واژگان	۱۵
-۳۳	-۳	۷-	-۷	-۷	-۴	-۵	علامت نقل قول فارسی	۱۶
۴۱۶/۵	۵۶/۵	۶۸	۶۷/۵	۷۲	۷۸/۵	۷۴	جمع کل امتیاز هر شماره نشریه	۱۷

۱. رعایت رسم الخط قرآنی

در پنجاه مقاله مورد بررسی این نشریه، از آیات قرآن کریم و عبارات ادعیه استفاده نشده بود و در نتیجه امتیاز ۰ برای آنها منظور شد که نشان دهنده عدم موضوعیت معیار اخیر در این نشریه است.

۲. فاصله یک حرفی

در نشریه مدیریت فناوری اطلاعات، معیار فاصله یک حرفی بطور کامل رعایت شده است. این بدان معناست که در جدانویسی کلمات درون جمله و درون گروه‌های نحوی، هر جا که فاصله یک حرفی لازم بوده است، این فاصله رعایت شده است و از نیم‌فاصله به جای آن استفاده نشده و در ضمن پیوسته‌نویسی افراطی نیز صورت نگرفته است.

۳. نیم‌فاصله

نشریه مدیریت فناوری اطلاعات از معیار رعایت نیم‌فاصله امتیاز ۴۹/۵ را کسب نموده است که امتیاز نسبتاً بالایی است.

۴. حرکت‌گذاری برای اسامی خارجی و کلمات مهجور

در این نشریه برای تعداد محدودی از نام‌ها و واژه‌های خارجی از حرکت‌گذاری استفاده شده است و در این معیار امتیاز ۴ کسب کرده است. «وَب‌پوش»، «تکنوئیل»، «کم‌هاوی‌اماد.ام»، «ای سِرو کوال»، «آلیور»، «ایگرگ و زد» و «زت‌هامل» واژه‌های بیگانه‌ای هستند که در این نشریه به وسیله حرکت‌گذاری در راستای آسان‌سازی تلفظ آن اقدام شده است.

۵. نشانه نوشتاری «ة» در کلمات دخیل عربی

در مقاله‌های مورد بررسی هیچ واژه‌ای که دارای نشانه نوشتاری «ة» باشد دیده نشد. بنابراین امتیاز نشریه در این معیار ۰ است. امتیاز ۰ در اینجا نشان‌دهنده عدم موضوعیت معیار مورد نظر در این نشریه است.

۶. پیوسته‌نویسی

پیوسته‌نویسی در این نشریه به صورت کامل رعایت شده است و امتیاز نشریه از این معیار ۵۰ است.

۷. جدانویسی

جدانویسی در این نشریه به صورت کامل رعایت شده است و امتیاز نشریه از این معیار ۵۰ است.

۸. کسرهٔ حالت اضافی

در مقاله‌های مورد بررسی در این نشریه، تنها در پنج مقاله، از کسرهٔ اضافه برای بیان حالت اضافی استفاده شده است و در نتیجه امتیاز نشریه از این معیار ۵ است. «نگرش سنتی معلم‌محور»، «حالت ذهنی منتج شده از انتظارات»، «توفیق تنها از آن جوامع و سازمان‌هایی است که...»، «برون‌سپاری پروژه‌های فناوری اطلاعات بخش سلامت ایران» نمونه‌هایی از کاربرد کسرهٔ اضافه برای بیان حالت اضافی است که در این نشریه به کار رفته است.

۹. «ی» کوتاه زبرنجیری

نشریهٔ مدیریت فناوری اطلاعات از «ی» کوتاه زبرنجیری اصلاً استفاده‌ای ننموده است، در نتیجه نشریه در این معیار امتیاز ۰ کسب کرده است.

۱۰. استفاده از نشانهٔ همزه

در این نشریه در واژگان دارای همزه از علامت همزه استفاده شده است و نشریه توانسته است از این معیار امتیاز کامل ۵۰ را کسب نماید.

۱۱. نگارش صحیح همزه

این نشریه در نگارش صحیح همزه همانند معیار مرتبط استفاده از نشانهٔ همزه عملکرد مناسبی داشته است و امتیاز ۴۹ دریافت نموده است. عدم نگارش صحیح همزه به واژه‌های «نشئت» و «هیئت» مربوط می‌شود که در نشریه برخلاف مصوبات فرهنگستان، به صورت «نشآت» و «هیآت» به کار رفته‌اند.

۱۲. تنوین

نشریه مدیریت فناوری اطلاعات در استفاده از علامت تنوین نسبتاً موفق بوده است و در غالب موارد از این علامت استفاده کرده است و امتیاز ۴۷ را کسب نموده است. «احتمالاً»، «عمدتاً» و «اکثراً» واژه‌هایی هستند که در این نشریه بدون تنوین به کار رفته‌اند.

۱۳. تشدید

این نشریه در استفاده از علامت تشدید عملکرد نسبتاً خوبی داشته است و از معیار اخیر توانسته است ۳۵ امتیاز کسب نماید. «علی»، «علت»، «موفق»، «اولیه»، «جو»، «عزت نفس»، «متغیر» و «مؤلفه» واژگانی هستند که در این نشریه با علامت تشدید به کار رفته‌اند. در مورد این واژگان به جز در مورد دو واژه «علی» و «جو»، استفاده از علامت تشدید اختیاری است. این در حالی است که در برخی از مقاله‌های این نشریه در واژه‌های «کمی»، «علی» و «کمیت» از علامت تشدید استفاده نشده است با آنکه استفاده از علامت تشدید در این واژگان ضروری بوده و باعث ابهام‌زدایی می‌شود.

۱۴. حرکت‌گذاری واژگان با مصوت‌های کوتاه

نشریه مدیریت فناوری اطلاعات از معیار اخیر امتیاز ۱۳ را کسب کرده است. در این نشریه در برخی از مقالات از واژگان «بُعد»، «پُرشتاب»، «کُره جنوبی»، «پُرهزینه»، «پُر کردن»، «پُرفراز»، «نُه» و «اعمال» با استفاده از حرکت‌گذاری استفاده شده است. با این وجود در برخی از مقالات واژه «بُعد» بدون حرکت‌گذاری به کار رفته است که به علت هم‌نگاشت بودن با واژه «بُعد» باید حرکت‌گذاری می‌شد.

۱۵. نگارش صحیح واژگان

این نشریه با استفاده از واژه «چهارچوب» به جای «چارچوب» در دو مقاله و

استفاده از واژه «جزو» به جای «جزء» در یک مقاله با از دست دادن ۳ امتیاز، از این معیار امتیاز ۴۷ را کسب نموده است. البته لازم به ذکر است که نجفی (۱۳۸۶) هر دو صورت «جزو» و «جزء» را صحیح می‌داند. اما باید توجه داشت که اگر چه هر دو صورت در یک معنا به کار می‌روند اما صورت «جزء» در گونه رسمی زبان و «جزو» در گونه غیررسمی زبان کاربرد بیشتری دارد. از آنجا که نشریات جزء متون رسمی به شمار می‌روند و در نتیجه از گونه رسمی زبان بیشتر استفاده می‌کنند باید در این متون از صورت «جزء» استفاده نمود.

۱۶. علامت نقل قول فارسی

نشریه مدیریت فناوری اطلاعات با استفاده فراوان از علامت "" به جای «» در نقل قول مستقیم و برجسته‌نمایی در زبان فارسی، در این معیار عملکرد ضعیفی داشته است و به این دلیل امتیاز ۳۳- کسب نموده است.

نشریه مدیریت فناوری اطلاعات از معیارهای شانزده گانه فوق در مجموع ۴۱۶/۵ امتیاز کسب کرده است و در بین هفت نشریه مورد بررسی رتبه ۵ را به دست آورده است. این بدان معناست که میزان پیروی نشریه مذکور از دستور خط فارسی ۶۴/۰۷ درصد است. این نشریه با استفاده از علامت «» به جای "" می‌تواند عملکرد و رتبه خود را در رعایت مصوبات فرهنگستان در زمینه خط فارسی بهبود ببخشد.

۴-۲-۶. مجله تحقیقات دامپزشکی

با مطالعه پنجاه مقاله از مجله تحقیقات دامپزشکی، میزان پای‌بندی این نشریه به معیارهای شانزده گانه زبان فارسی بررسی شده و نتایج در جدول ۸ گردآوری شد. همان‌طور که مشاهده می‌شود امتیاز این نشریه در رعایت مصوبات خط فارسی فرهنگستان ۳۶۹ است که نشان‌دهنده آن است که این نشریه در ۵۶/۷۶ درصد موارد از این دستور پیروی نموده است. رتبه این نشریه در نشریات هفتگانه مورد بررسی رتبه ۶

است. در ادامه وضعیت این نشریه در ارتباط با هرکدام از معیارهای شانزده گانه خط فارسی بررسی می شود:

جدول ۸- امتیاز مجله تحقیقات دامپزشکی بر اساس معیارهای شانزده گانه خط فارسی

جمع کل امتیاز نشریه	شماره ۴ ۱۳۹۱	شماره ۳ ۱۳۹۱	شماره ۲ ۱۳۹۱	شماره ۱ ۱۳۹۱	معیارهای دستور خط فارسی	
۰	۰	۰	۰	۰	رعایت رسم الخط قرآنی	۱
۴۹/۵	۱۰/۵	۱۳	۱۳	۱۳	فاصله یک حرفی	۲
۴۰/۵	۱۰	۱۳	۹/۵	۸	نیم فاصله	۳
۰	۰	۰	۰	۰	حرکت گذاری اسامی خارجی	۴
۰	۰	۰	۰	۰	نشانه نوشتاری در کلمات دخیل عربی	۵
۵۰	۱۱	۱۳	۱۳	۱۳	پیوسته نویسی	۶
۵۰	۱۱	۱۳	۱۳	۱۳	جدانویسی	۷
۰	۰	۰	۰	۰	کسره حالت اضافی	۸
۶	۰	۳	۳	۰	«ی» کوتاه زیر زنجیری	۹
۲۸	۸/۵	۶/۵	۳	۱۰	استفاده از نشانه همزه	۱۰
۳۰/۵	۹	۶/۵	۳	۱۱	نگارش صحیح همزه	۱۱
۴۲/۵	۱۰	۱۲/۵	۱۱	۱۰	تنوین	۱۲
۲۱	۲	۷	۵	۷	تشدید	۱۳
۲	۰	۱	۰	۱	حرکت گذاری واژگان با مصوت های کوتاه	۱۴
۴۹	۱۰	۱۳	۱۳	۱۳	نگارش صحیح واژگان	۱۵
۰	۰	۰	۰	۰	علامت نقل قول فارسی	۱۶
۳۶۹	۸۲	۱۰۱/۵	۸۶/۵	۹۹	جمع کل امتیاز هر شماره نشریه	۱۷

۱. رعایت رسم الخط قرآنی

در پنجاه مقاله مورد بررسی این نشریه، از آیات قرآن کریم و عبارات ادعیه استفاده نشده بود و در نتیجه امتیاز ۰ برای آنها منظور شد که نشان‌دهنده عدم موضوعیت معیار اخیر در این نشریه است.

۲. فاصله یک‌حرفی

مجله تحقیقات دامپزشکی از معیار رعایت فاصله یک‌حرفی امتیاز ۴۹/۵ را کسب کرده است. امتیاز کسر شده از این معیار بخاطر مواردی بوده است که از نیم‌فاصله به جای فاصله یک‌حرفی استفاده کرده است. مثلاً در بین کلمات گروه‌های نحوی از نیم‌فاصله استفاده شده است.

۳. نیم‌فاصله

این نشریه از پنجاه امتیاز معیار نیم‌فاصله، ۴۰/۵ امتیاز را کسب کرده است. البته باید اذعان داشت که رعایت نیم‌فاصله تا حدی دشوار است. یکی از دلایل این دشواری به خاطر ماهیت خط فارسی است چرا که نمونه‌های مورد بررسی نشان می‌دهد که افراد بر سر کاربرد نیم‌فاصله و فاصله یک‌حرفی بین اجزاء واژه و واژه‌های گروه‌های نحوی به تصمیم واحدی نرسیده‌اند. برای مثال برخی بین اجزاء واژه مشتق فاصله یک‌حرفی و برخی حتی بین واژه‌های گروه‌های نحوی نیم‌فاصله قرار داده‌اند.

۴. حرکت‌گذاری برای اسامی خارجی و کلمات مهجور

در مجله تحقیقات دامپزشکی از حرکت‌گذاری برای آسان‌خوانی نام‌های خارجی و کلمات مهجور استفاده نشده است. در نتیجه امتیاز معیار اخیر برای این نشریه ۰ است.

۵. نشانه نوشتاری «ة» در کلمات دخیل عربی

در مقاله‌های مورد بررسی هیچ واژه‌ای که دارای نشانه نوشتاری «ة» باشد، دیده

نشد. بنابراین امتیاز نشریه در این معیار ۰ است. امتیاز ۰ در اینجا نشان‌دهنده عدم موضوعیت معیار مورد نظر در این نشریه است.

۶. پیوسته‌نویسی

پیوسته‌نویسی در این نشریه به صورت کامل رعایت شده است و امتیاز نشریه از این معیار ۵۰ است.

۷. جدانویسی

جدانویسی در این نشریه به صورت کامل رعایت شده است و امتیاز نشریه از این معیار ۵۰ است.

۸. کسره حالت اضافی

در مجله تحقیقات دامپزشکی از کسره اضافه برای بیان حالت اضافی استفاده نشده است و در نتیجه نشریه از این معیار امتیاز ۰ دریافت کرده است.

۹. «ی» کوتاه زبرنجیری

مجله تحقیقات دامپزشکی در استفاده از «ی» کوتاه زبرنجیری امتیاز ۶ را کسب کرده است که البته امتیاز چندان زیادی به شمار نمی‌رود. عبارت‌های «گله آلوده»، «نکته دیگر»، «دوره آزمایش»، «توده بدن» و «دیواره روده» مثال‌هایی از کاربرد «ی» کوتاه زبرنجیری در این نشریه است.

۱۰. استفاده از نشانه همزه

مجله تحقیقات دامپزشکی از معیار استفاده از علامت همزه ۲۸ امتیاز کسب کرده

است که امتیاز کمی است و نشان‌دهنده آن است که این نشریه توجه چندانی به این علامت نداشته است. واژه‌های «تأمین»، «سؤال»، «غشاء»، «مؤثر»، «مؤنث»، «تأیید»، «منشأ»، و «تأثیر» از جمله واژه‌هایی هستند که به دفعات در مقالات این نشریه بدون علامت همزه به کار رفته‌اند.

۱۱. نگارش صحیح همزه

مجله تحقیقات دامپزشکی در نگارش صحیح واژگان دارای همزه نیز نتوانسته است امتیاز قابل قبولی کسب کند و از ۵۰ امتیاز معیار اخیر، تنها امتیاز ۳۰/۵ کسب کرده است. از واژه‌های «تأمین»، «جرئت»، «سؤال»، «مسئله»، «خلأ» و «منشأ» می‌توان به عنوان مثال‌هایی ذکر کرد که با املائی مصوب فرهنگستان به کار نرفته‌اند.

۱۲. تنوین

این نشریه در استفاده از علامت تنوین امتیاز ۴۲/۵ را کسب کرده است چرا که در مورد برخی از واژه‌ها از علامت تنوین استفاده نکرده است. به عنوان مثال در مورد واژه‌های «تقریباً»، «قبلاً»، «اخیراً»، «احتمالاً»، «کاملاً»، «عمدتاً» و «معمولاً» از علامت تنوین استفاده نشده است، در حالی که استفاده از علامت تنوین در این موارد ضروری است.

۱۳. تشدید

این نشریه از معیار استفاده از علامت تشدید امتیاز ۲۱ را کسب نموده است که امتیاز چندان بالایی به شمار نمی‌رود. در پنجاه مقاله مورد بررسی این نشریه، از علامت تشدید در واژه‌های «دوم»، «حتی»، «اتخاذ»، «کمی»، «البته» و «اما» استفاده شده است. البته لازم به ذکر است که طبق دستور خط فرهنگستان، استفاده از علامت تشدید تنها

برای ابهام‌زدایی ضروری است مانند واژه «کمی» و در دیگر واژه‌ها ضرورتی ندارد. با این وجود، در برخی از مقالات در مورد واژه «کمی» از علامت تشدید استفاده نشده است در حالی که استفاده از علامت تشدید در این واژه ضروری است.

۱۴. حرکت‌گذاری واژگان با مصوت‌های کوتاه

در پنجاه مقاله مورد بررسی تنها در دو مورد، از حرکت‌گذاری برای واژه استفاده شده است. در این نشریه دو واژه «بُز» و «دُز» حرکت‌گذاری شده‌اند. امتیاز نشریه از این معیار ۲ است.

۱۵. نگارش صحیح واژگان

این نشریه با استفاده از واژه «مواجه» به جای «مواجهه» در یک مقاله از پنجاه مقاله مورد بررسی، ۱ امتیاز را از دست داده و از ۵۰ امتیاز ۴۹ امتیاز را کسب کرده است. بر طبق نجفی (۱۳۸۶)، واژه «مواجه» صفت بوده و با افعال ربطی مانند «شدن» به کار می‌رود، در حالی که «مواجهه» اسم و به معنای «رو به رو شدن» است. در نتیجه باید به هنگام استفاده در جمله به این تمایز دقت شود. «مواجه شدن با خطر» و «مواجهه دو دوست قدیمی» مثال‌هایی است که این تفاوت را به خوبی نشان می‌دهد. در یکی از مقالات مجله تحقیقات دامپزشکی، عبارت «توانایی پرنده برای مواجه با تنش‌ها» به کار رفته است که باید به صورت «توانایی پرنده برای مواجهه با تنش‌ها» به کار می‌رفت.

۱۶. علامت نقل قول فارسی

در پنجاه مقاله مورد بررسی هیچ موردی از استفاده از علامت نقل قول " " دیده نشد، بنابراین امتیاز منفی برای این نشریه در نظر گرفته نشد. مجله تحقیقات دامپزشکی در استفاده از نیم‌فاصله، استفاده از نشانه همزه و

نگارش صحیح واژه‌های دارای همزه عملکرد ضعیفی داشته است؛ لذا با تقویت عملکرد خود در این زمینه‌ها می‌تواند وضعیت مطلوبی در حوزه خط فارسی کسب نموده و به یکسان‌سازی خط فارسی در متون حوزه موضوعی خود بپردازد.

۴-۲-۷. مجله انجمن مهندسين برق و الكترونيك ايران

با مطالعه بیش از هفت شماره از مجله انجمن مهندسين برق و الكترونيك ايران و بررسی دقیق پنجاه مقاله از این حوزه، این نشریه از لحاظ میزان توجه به دستور خط فارسی محک زده شد. امتیاز این نشریه از معیارهای شانزده‌گانه خط فارسی ۳۳۰ معادل ۵۰/۷۶ درصد است. این نشریه از لحاظ پای‌بندی به دستور خط فارسی مصوب فرهنگستان، در بین هفت نشریه مورد بررسی در جایگاه آخر قرار گرفته است. در ادامه با مراجعه به جدول ۹، وضعیت این نشریه با توجه به معیارهای شانزده‌گانه بررسی می‌شود.

جدول ۹- امتیاز مجله انجمن مهندسين برق و الكترونيك ايران بر اساس معیارهای شانزده‌گانه خط فارسی

معیارهای دستور خط فارسی	پاییز-زمستان (۳۲۸ مقاله)	بهار-تابستان (۳۸۹ مقاله)	پاییز-تابستان (۳۹۰ مقاله)	بهار-تابستان (۳۹۱ مقاله)	پاییز-تابستان (۳۹۱ مقاله)	بهار-تابستان (۳۹۲ مقاله)	جمع کل امتیاز نشریه
۱ رعایت رسم الخط قرآنی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۲ فاصله یک حرفی	۹	۶/۵	۷	۷	۷	۶	۴۹/۵
۳ نیم‌فاصله	۴	۵	۶	۵/۵	۶	۵	۳۶
۴ حرکت‌گذاری اسامی خارجی	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۱

معیارهای دستور خط فارسی	پابیز-زمستان (۹ مقاله)	بهار-تابستان (۷ مقاله)	پابیز-زمستان (۷ مقاله)	بهار-تابستان (۷ مقاله)	پابیز-زمستان (۷ مقاله)	بهار-تابستان (۷ مقاله)	پابیز-زمستان (۷ مقاله)	بهار-تابستان (۶ مقاله)	جمع کل امتیاز نشریه
۵ نشانه نوشتاری «ة» در کلمات دخیل عربی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۶ پیوسته‌نویسی	۹	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۶	۵۰
۷ جدانویسی	۸/۵	۵/۵	۶	۵/۵	۵/۵	۵/۵	۵/۵	۴/۵	۴۲
۸ کسره حالت اضافی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۹ «ی» کوتاه زبرنجیری	۲	۲	۱/۵	۰	۰	۰	۰	۱	۷/۵
۱۰ استفاده از نشانه همزه	۵/۵	۶	۵	۵	۵	۵	۳/۵	۳	۳۱/۵
۱۱ نگارش صحیح همزه	۵/۵	۵/۵	۴/۵	۵/۵	۵/۵	۴/۵	۳/۵	۳	۲۸/۵
۱۲ تنوین	۴	۶	۴/۵	۶	۴/۵	۴/۵	۴/۵	۴	۳۴
۱۳ تشدید	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳	۹
۱۴ حرکت‌گذاری واژگان با مصوت‌های کوتاه	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۴
۱۵ نگارش صحیح واژگان	۹	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۶	۴۹
۱۶ علامت نقل قول فارسی	-۳	۰	-۳	-۲	-۳	-۳	-۳	-۱	-۱۲
۱۷ جمع کل امتیاز هر شماره نشریه	۵۴/۵	۵۲/۵	۴۴/۵	۴۵/۵	۴۳	۴۷/۵	۴۲/۵	۳۳۰	

۱. رعایت رسم‌الخط قرآنی

در پنجاه مقاله مورد بررسی این نشریه، از آیات قرآن کریم و عبارات ادعیه استفاده نشده بود و در نتیجه امتیاز ۰ برای آنها منظور شد که نشان‌دهنده عدم موضوعیت معیار اخیر در این نشریه است.

۲. فاصله یک حرفی

این نشریه از معیار رعایت فاصله یک حرفی امتیاز ۴۹/۵ را کسب کرده است. امتیاز کسر شده از این معیار بخاطر مواردی بوده است که از نیم فاصله به جای فاصله یک حرفی استفاده کرده است. مثلاً در بین کلمات گروه‌های نحوی از نیم فاصله استفاده شده است.

۳. نیم فاصله

نشریه در رعایت نیم فاصله امتیاز ۳۶ را کسب کرده است که نشان‌دهنده توجه کمتر به این معیار است. عدم رعایت نیم فاصله را می‌توان در واژه‌های مشتق دارای پیشوند و پسوند و همچنین افعال دارای پیشوندهای فعلی دید.

۴. حرکت‌گذاری اسامی خارجی و واژگان مهجور

در این نشریه فقط در مورد اسم خاص «ژوان» حرکت‌گذاری صورت گرفته است. امتیاز نشریه از این معیار ۱ است.

۵. نشانه نوشتاری «ة» در کلمات دخیل عربی

در مقاله‌های مورد بررسی، هیچ واژه‌ای که دارای نشانه نوشتاری «ة» باشد، دیده نشد. بنابراین امتیاز نشریه در این معیار ۰ است. امتیاز ۰ در اینجا نشان‌دهنده عدم موضوعیت معیار مورد نظر در این نشریه است.

۶. پیوسته‌نویسی

پیوسته‌نویسی در این نشریه به صورت کامل رعایت شده است و امتیاز نشریه از این معیار ۵۰ است.

۷. جدانویسی

در این نشریه به جدانویسی توجه زیادی نشده است و امتیاز ۴۲ را کسب نموده است چرا که بسیاری از واژگان که در مورد آنها باید جدانویسی اعمال می‌شد، به صورت پیوسته نوشته شده‌اند. برای مثال می‌توان به «امکانسنجی»، «مدلسازی»، «صرفنظر»، «مواردیکه»، «فرمولبندی»، «موجبر»، «میتواند»، «اینست»، «همزمان»، «حالت‌هاییکه»، «تخمینگر»، «بدلایل»، «صورتیکه»، «حاصلضرب»، «نیم‌سانایی» و ده‌ها مورد دیگر اشاره کرد که به صورت افراطی از پیوسته‌نویسی در مورد آنها استفاده شده است. صورت درست واژه‌ها و عبارات فوق‌الذکر «امکان‌سنجی»، «مدل‌سازی»، «صرف‌نظر»، «مواردی که»، «فرمول‌بندی»، «موج‌بر»، «می‌تواند»، «این است»، «هم‌زمان»، «حالت‌هایی که»، «تخمین‌گر»، «به دلایل»، «صورتی که»، «حاصل ضرب» و «نیم‌سانایی» است.

۸. کسرهٔ حالت اضافی

در این نشریه از کسرهٔ اضافه برای بیان حالت اضافی استفاده نشده است و در نتیجه نشریه از این معیار امتیاز ۰ دریافت کرده است.

۹. «ی» کوتاه زبرنجیری

مجلهٔ انجمن مهندسين برق و الکترونیک در استفاده از «ی» کوتاه زبرنجیری امتیاز ۷/۵ را کسب کرده است که البته امتیاز چندان زیادی به شمار نمی‌رود. عبارت‌های «حلقهٔ قفل»، «ناحیهٔ فعال»، «حذف‌کنندهٔ پژواک»، «هندسهٔ رسانه» و «کلاس عمدهٔ نهان‌نگاری» مثال‌هایی از کاربرد «ی» کوتاه زبرنجیری در این نشریه است.

۱۰. استفاده از نشانهٔ همزه

این نشریه از معیار استفاده از علامت همزه ۳۱/۵ امتیاز کسب کرده است که امتیاز

کمی است و نشان‌دهنده آن است که این نشریه توجه چندانی به این علامت نداشته است. واژه‌های «رؤیت»، «سؤال»، «مسئله»، «مؤلفه»، «تأخیر»، «توأم»، «منشأ»، «تأثیر»، «مؤثر» از جمله واژه‌هایی هستند که به دفعات در مقالات این نشریه بدون علامت همزه به کار رفته‌اند.

۱۱. نگارش صحیح همزه

مجله انجمن مهندسين برق و الکترونیک در نگارش صحیح واژگان دارای همزه نیز نتوانسته است امتیاز قابل قبولی کسب کند و از ۵۰ امتیاز معیار اخیر، تنها امتیاز ۲۸/۵ کسب کرده است. از واژه‌های «سؤال»، «مسئله» و «منشأ» می‌توان به عنوان مثال‌هایی ذکر کرد که با املای مصوب فرهنگستان به کار رفته‌اند.

۱۲. تنوین

این نشریه در استفاده از علامت تنوین امتیاز ۳۴ را کسب کرده است چرا که در مورد برخی از واژه‌ها از استفاده از علامت تنوین خودداری کرده است. به عنوان مثال در مورد واژه‌های «مستقیماً»، «کاملاً»، «عمدتاً»، «اولاً»، «الزاماً»، «عموماً» و «معمولاً» از علامت تنوین استفاده نشده است، در حالی که استفاده از علامت تنوین در این موارد ضروری است.

۱۳. تشدید

این نشریه در استفاده از علامت تشدید عملکرد خوبی نداشته است و از معیار اخیر تنها ۹ امتیاز کسب کرده است. «علی» و «کمی» واژگانی هستند که در این نشریه با علامت تشدید به کار رفته‌اند.

۱۴. حرکت‌گذاری واژگان با مصوت‌های کوتاه

در پنجاه مقاله مورد بررسی تنها در چهار مقاله، از حرکت‌گذاری برای واژه استفاده

شده است که این امر نشان‌دهنده آن است که این نشریه به حرکت‌گذاری واژگان چندان توجهی ندارد. در این نشریه واژه‌های «پربازده» و «بُد» حرکت‌گذاری شده‌اند.

۱۵. نگارش صحیح واژگان

این نشریه با استفاده از واژه «چهارچوب*» به جای «چارچوب» در یک مقاله از ۵۰ مقاله مورد بررسی، ۱ امتیاز را از دست داده و از ۵۰ امتیاز ۴۹ امتیاز را کسب کرده است.

۱۶. علامت نقل قول فارسی

در این نشریه به کرات از علامت "" برای نقل قول مستقیم و برجسته‌نمایی واژه‌ها و عبارت‌ها استفاده شده است و در نتیجه از این معیار امتیاز ۱۲- را کسب نموده است. مجله انجمن مهندسين برق و الكترونيك از معيارهاي شانزده گانه خط فارسي امتیاز ۳۵۶ را دریافت داشته است. عدم پای‌بندی این نشریه به دستور خط فارسی مصوب فرهنگستان، بیشتر در نیم‌فاصله و استفاده از علامت نقل قول "" به جای «» است. در ضمن در این نشریه توجه اندکی به حرکت‌گذاری برای نام‌های خارجی، واژگان مهجور و بیان حالت اضافی شده است. این در حالی است که حرکت‌گذاری در هم‌نگاشت‌ها و واژگان دشوار به ابهام‌زدایی و آسان‌خوانی متن منجر می‌شود. این نشریه به استفاده از علامت همزه، تنوین و تشدید نیز توجه مناسبی نداشته است. مسلماً توجه به معیارهای فوق‌الذکر به بهبود وضعیت زبان فارسی در این نشریه منجر می‌شود.

۳-۴. پاسخ به پرسش‌های پژوهش

۳-۴-۱. پرسش اول: آیا نشریات برتر ISC از دستور خط فارسی فرهنگستان زبان و

ادب فارسی پیروی می‌نمایند؟

با مراجعه به جدول ۱۰، می‌توان ملاحظه نمود که نشریات مورد بررسی پژوهش

حاضر در مجموع در ۶۴/۳۲ درصد مقالات خود به دستور خط زبان فارسی پای‌بندی داشته است. البته هر یک از نشریات در معیارهای شانزده‌گانه خط فارسی عملکرد متفاوتی داشته است که در پرسش دوم به آن پرداخته شده است. اما در مجموع در سید و پنجاه مقاله مورد بررسی در حوزه‌های هفتگانه مشاهده شد که مقالات به ترتیب بیشترین تبعیت از دستور خط فارسی را در معیارهای پیوسته‌نویسی (۹۹/۷۱ درصد)، فاصله یک‌حرفی (۹۹/۵۷ درصد)، جدانویسی (۹۷/۵۷ درصد) / نگارش صحیح واژگان (۹۷/۵۷ درصد)، رعایت رسم‌الخط قرآنی (۹۷ درصد)، نشانه نوشتاری «ة» در کلمات دخیل عربی (۹۴ درصد)، تنوین (۸۸/۵۷ درصد)، نیم‌فاصله (۸۷/۲۸ درصد)، استفاده از نشانه همزه (۸۶/۸۵ درصد)، نگارش صحیح همزه (۸۱/۴۲ درصد)، تشدید (۵۳/۲۸ درصد)، علامت نقل قول فارسی (۳۷/۵ درصد)، «ی» کوتاه (۲۸ درصد)، حرکت‌گذاری واژگان با مصوت‌های کوتاه (۲۰ درصد)، کسره حالت اضافی (۱۱/۴۲ درصد) و حرکت‌گذاری اسامی خاص (۵/۴۲ درصد) داشته‌اند. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، نشریات در پیروی از دستور خط فارسی، معیارهای علامت نقل قول فارسی، «ی» کوتاه زبرزنجیری، حرکت‌گذاری واژگان با مصوت‌های کوتاه، کسره حالت اضافی و حرکت‌گذاری اسامی خاص را مورد کمترین توجه خود قرار داده‌اند.

جدول ۱۰- امتیاز نشریات هفتگانه مورد بررسی بر اساس معیارهای شانزده گانه خط فارسی

نتایج مقایسه نشریات هفتگانه از لحاظ رعایت معیارهای شانزده گانه خط فارسی										
درصد	جمع کل امتیاز نشریه در هر معیار	مجله انجمن مهندسين برق و الكترونيك	مجله تحقیقات دامپزشکی	مدیریت فناوری اطلاعات	تحقیقات ژنتیک و اصلاح گیاهان مرتعی و جنگلی ایران	محیط شناسی	مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران	مطالعات هنر اسلامی	معیارهای دستور خط فارسی	
۹۷	-۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	-۳	رعایت رسم الخط قرآنی	۱
۹۹/۵۷	۳۴۸/۵	۴۹/۵	۴۹/۵	۵۰	۵۰	۴۹/۵	۵۰	۵۰	فاصله یک حرفی	۲
۸۷/۲۸	۳۰۵/۵	۳۶	۴۰/۵	۴۹/۵	۵۰	۳۹	۵۰	۴۰/۵	نیم فاصله	۳
۵/۴۲	۱۹	۱	۰	۴	۱	۲	۳	۸	حرکت گذاری اسامی خارجی	۴
۹۴	-۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	-۶	نشانه نوشتاری در کلمات دخیل عربی	۵
۹۹/۷۱	۳۴۹	۵۲	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۴۹/۵	۴۹/۵	پیوسته نویسی	۶
۹۷/۵۷	۳۴۱/۵	۴۲	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۴۹/۵	جدانویسی	۷
۱۱/۴۲	۴۰	۰	۰	۵	۱	۳	۱۹	۱۲	کسره حالت اضافی	۸
۲۸	۹۸	۷/۵	۶	۰	۳	۴۹/۵	۹	۲۳	ی کوتاه	۹
۸۶/۸۵	۳۰۴	۳۱/۵	۲۸	۵۰	۴۹/۵	۴۸/۵	۵۰	۴۶/۵	استفاده از نشانه همزه	۱۰
۸۱/۴۲	۲۸۵	۲۸/۵	۳۰/۵	۴۹	۴۹/۵	۴۸	۳۴	۴۵/۵	نگارش صحیح همزه	۱۱
۸۸/۵۷	۳۱۰	۳۴	۴۲/۵	۴۷	۴۱	۴۸	۵۰	۴۷/۵	تنوین	۱۲
۵۳/۲۸	۱۸۶/۵	۹	۲۱	۳۵	۲۷	۳۰	۳۱/۵	۳۳	تشدید	۱۳
۲۰	۷۰	۴	۲	۱۳	۴	۱	۱۲	۳۴	حرکت گذاری واژگان با مصوت های کوتاه	۱۴
۹۷/۵۷	۳۴۱/۵	۴۹	۴۹	۴۷	۵۰	۴۸/۵	۴۸	۵۰	نگارش صحیح واژگان	۱۵

نتایج مقایسه نشریات هفتگانه از لحاظ رعایت معیارهای شانزده گانه خط فارسی									
معیارهای دستور خط فارسی	مطالعات هنر اسلامی	مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران	محیط شناسی	تحقیقات ژنتیک و اصلاح گیاهان مرتعی و جنگلی ایران	مدیریت فناوری اطلاعات	مجله انجمن مهندسیین برق و الکترونیک	جمع کل امتیاز نشریه در هر معیار	درصد	
علامت نقل قول فارسی	-۵/۵	۰	-۱۲	۰	-۳۳	۰	-۶۲/۵	۳۷/۵	۱۶
جمع کل امتیاز هر نشریه	۴۷۴/۵	۴۵۶	۴۵۵	۴۲۶	۴۱۶/۵	۳۰۳	۲۹۲۷	۶۴/۳۲	۱۷
درصد	۷۳	۷۰/۱۵	۷۰	۶۵/۵۳	۶۴/۰۷	۵۶/۷۶	۵۰/۷۶	۶۴/۳۲	۱۸

۴-۳-۲. پرسش دوم: وضعیت پیروی نشریات برتر ISC از دستور خط فارسی

فرهنگستان زبان و ادب فارسی چگونه است؟

نشریات مورد بررسی از نظر پیروی از مصوبات فرهنگستان زبان و ادب فارسی در خصوص دستور خط فارسی در معیارهای شانزده گانه عملکردهای متفاوتی داشته‌اند. در هر کدام از نشریات در برخی از معیارها نقاط قوت و در برخی از معیارها کاستی‌هایی دیده می‌شد. برای مثال، معیار رعایت رسم الخط قرآنی تنها در مورد دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی موضوعیت داشت و این نشریه تنها در سه مقاله این معیار را به درستی رعایت نکرده بود که با توجه به کاربرد فراوان آیات و ادعیه در این نشریه و احتمال بیشتر خطا، عملکرد خوبی داشته است. در مورد رعایت فاصله یک حرفی نیز نشریات عملکرد خوبی داشته‌اند. چهار نشریه دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی، مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران، تحقیقات ژنتیک و اصلاح گیاهان مرتعی و جنگلی ایران و مدیریت فناوری اطلاعات در خصوص رعایت این معیار کاملاً عملکرد خوبی داشته و امتیاز کامل ۵۰ را دریافت کرده‌اند. سه نشریه دیگر مورد بررسی در این پژوهش، دقیقاً عملکرد یکسانی در این معیار داشته و تنها موارد بسیار جزئی از تخطی

از این معیار در آنها دیده شده که شاید بتوان آن را به مسائل حروف‌نگاری و احتمال خطا نسبت داد. این سه نشریه در این معیار تنها ۰/۵ امتیاز را از دست داده‌اند.

در معیار رعایت نیم‌فاصله، با توجه به دشواری حروف‌نگاری و همچنین عدم توافق در مورد کاربرد آن و البته رویکرد برخی از پژوهشگران نسبت به نیم‌فاصله و تلقی آن به عنوان امری غیر ضروری، باعث شده است که نشریات عملکردهای متفاوتی در این مورد داشته باشند. مجله روانپزشکی و روانشناسی ایران و نشریه تحقیقات ژنتیک و اصلاح گیاهان مرتعی و جنگلی ایران کاملاً به رعایت نیم‌فاصله پای‌بند بوده و امتیاز کامل ۵۰ را دریافت داشته‌اند و در جایگاه اول قرار گرفته‌اند. نشریه مدیریت فناوری اطلاعات با امتیاز ۴۹/۵ با مواردی بسیار جزئی از عدم رعایت این معیار در جایگاه دوم قرار دارد. دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی و تحقیقات دامپزشکی با عملکرد یکسان و کسب امتیاز ۴۰/۵، رتبه سوم را در این معیار کسب کرده‌اند. نشریه محیط‌شناسی و مجله انجمن مهندسين برق و الکترونیک ایران به ترتیب با کسب ۳۹ و ۳۶ امتیاز، در رتبه‌های چهارم و پنجم قرار دارند.

معیار چهارم مورد بررسی در این پژوهش به حرکت‌گذاری برای اسامی خارجی و واژگان مهجور و دارای تلفظ دشوار اختصاص یافته است. همان‌طور که در جدول ۱۰ مشاهده می‌شود توجه به این معیار در نشریات بسیار اندک بوده و حتی با اغماض می‌توان ادعا کرد که اساساً نشریات به اهمیت و لزوم رعایت این معیار توجهی نداشته‌اند. این معیار باید در همه نشریات مورد توجه قرار گرفته و کاربرد آن تشویق و ترغیب شود. معیار پنجم در مورد نشانه نوشتاری «ق» است. این معیار تنها در دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی موضوعیت داشته است. باید توجه داشت که این نشانه برای حروف‌نگاری فارسی در دسرساز است چرا که باید این نشانه در قلم‌های فارسی به درستی تعریف شود. در حال حاضر تنها در برخی از قلم‌های عربی و لاتین امکان نمایش آن وجود دارد و عدم رعایت آن در نشریات فارسی را نمی‌توان به عملکرد نشریات نسبت داد. در مورد معیار پیوسته‌نویسی، عملکرد نشریات هفتگانه مناسب بوده

است و تنها دو نشریه مطالعات هنر اسلامی و مجله روانپزشکی و روانشناسی ایران با اختلاف بسیار اندکی و با کسب ۴۹/۵ امتیاز در رتبه دوم رعایت این معیار قرار دارند. نشریات مورد بررسی، بجز مجله انجمن مهندسين برق و الکترونیک ایران که عملکرد نسبتاً ضعیف‌تری در رعایت معیار جداولی داشته است، در رعایت این معیار دقت کافی داشته‌اند. طبق جدول ۱۰، دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی با ۴۹/۵ امتیاز در جایگاه دوم و مجله انجمن مهندسين برق و الکترونیک ایران با ۴۲ امتیاز در جایگاه بعدی قرار دارند. معیار دیگری که در این پژوهش بررسی شده است استفاده از کسره اضافه برای بیان حالت اضافی است. همان‌طور که قبلاً نیز گفته شد استفاده از کسره اضافه برای بیان حالت اضافی الزامی نیست. در مجموع در نشریات مورد بررسی چندان از این امکان خط فارسی استفاده نشده است. اما در عین حال، مجله روانپزشکی و روانشناسی ایران با ۱۹ امتیاز و دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی با ۱۲ امتیاز نسبت به دیگر نشریات از کسره اضافه برای بیان حالت اضافی بهره بیشتری برده‌اند. نشریه مدیریت فناوری اطلاعات با ۵ امتیاز، محیط‌شناسی با ۳ امتیاز و تحقیقات ژنتیک و اصلاح گیاهان مرتعی و جنگلی ایران تنها با ۱ امتیاز در جایگاه بعدی رعایت این معیار قرار دارند. دو نشریه دیگر از این امکان در هیچ‌کدام از مقالات خود بهره نبرده‌اند. اگرچه الزامی در کاربرد کسره اضافه برای بیان حالت اضافی نیست اما در صورت تابع اضافات در جمله، به منظور آسان‌خوانی و درست‌خوانی متن، توصیه می‌شود که از کسره اضافه برای بیان حالت اضافی استفاده شود. معیار دیگر معیار استفاده از «ی» کوتاه زبرنجیری است. در نشریات مورد بررسی، تنها نشریه محیط‌شناسی است که از «ی» کوتاه زبرنجیری - به جزء یک مورد جزئی - به طور کامل استفاده نموده است و امتیاز قابل توجه ۴۹/۵ را دریافت کرده است. نشریات دیگر با اختلاف زیاد، به ترتیب دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی (۲۳ امتیاز)، مجله روانپزشکی و روانشناسی ایران (۹ امتیاز)، مجله انجمن مهندسين برق و الکترونیک ایران (۷/۵ امتیاز)، تحقیقات دامپزشکی (۶ امتیاز)، و تحقیقات ژنتیک و اصلاح گیاهان مرتعی و جنگلی ایران (۳ امتیاز) هستند.

که در رتبه‌های بعد قرار دارند. نشریه مدیریت فناوری اطلاعات از «ی» کوتاه زیرنچیری در مقالات خود هیچ استفاده‌ای نکرده است. نشریات مورد بررسی بجز دو نشریه تحقیقات دامپزشکی (۲۸ امتیاز) و مجله انجمن مهندسين برق و الکترونیک ایران (۳۱/۵ امتیاز) عملکرد نسبتاً مناسبی در استفاده از علامت همزه در واژگان دارای همزه داشته‌اند. مجله روانپزشکی و روانشناسی ایران و مدیریت فناوری اطلاعات از این معیار امتیاز کامل ۵۰ را دریافت کرده‌اند. سه نشریه تحقیقات ژنتیک و اصلاح گیاهان مرتعی و جنگلی ایران (۴۹/۵ امتیاز)، محیط‌شناسی (۴۸/۵ امتیاز) و دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی (۴۶/۵ امتیاز) در جایگاه‌های دوم تا سوم قرار دارند. معیار دیگر دستور خط فارسی، معیار نگارش صحیح واژگان دارای همزه است. چهار نشریه تحقیقات ژنتیک و اصلاح گیاهان مرتعی و جنگلی ایران (۴۹/۵ امتیاز)، مدیریت فناوری اطلاعات (۴۹ امتیاز)، محیط‌شناسی (۴۸ امتیاز) و دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی (۴۵/۵ امتیاز) به ترتیب بهترین عملکرد را داشته‌اند. اما عملکرد سه نشریه دیگر در این زمینه چندان قابل قبول نبوده است و امتیاز نسبتاً کمی را از این معیار دریافت کرده‌اند. همان‌طور که در جدول ۱۰ قابل مشاهده است مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران از معیار نگارش صحیح همزه ۳۴ امتیاز، مجله تحقیقات دامپزشکی ۳۰/۵ امتیاز و مجله انجمن مهندسين برق و الکترونیک ۲۸/۵ امتیاز دریافت کرده‌اند و بنابراین به ترتیب رتبه‌های ۵ تا ۷ را به خود اختصاص داده‌اند. معیار دیگر مورد بررسی در پژوهش حاضر، معیار استفاده از علامت تنوین است. استفاده از علامت تنوین در واژگان دارای تنوین الزامی است. با توجه به جدول ۱۰، واضح است که مجله روانپزشکی و روانشناسی ایران (۵۰ امتیاز)، محیط‌شناسی (۴۸ امتیاز)، دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی (۴۷/۵ امتیاز)، مدیریت فناوری اطلاعات (۴۷ امتیاز) عملکرد نسبتاً خوبی داشته‌اند. سه نشریه تحقیقات دامپزشکی (۴۲/۵ امتیاز)، تحقیقات ژنتیک و اصلاح گیاهان مرتعی و جنگلی ایران (۴۱ امتیاز) و مجله انجمن مهندسين برق و الکترونیک ایران (۳۴ امتیاز) به استفاده از علامت تنوین پای‌بندی کمتری داشته‌اند.

معیار سیزدهم، معیار استفاده از علامت تشدید است. البته استفاده از علامت تشدید تنها در هم‌نگاشت‌ها به منظور ابهام‌زدایی ضروری است. با توجه به این نکته و همچنین با توجه به جدول ۱۰، می‌توان دید که تنها نشریه‌ای که کمترین استفاده از علامت تشدید را داشته است مجله انجمن مهندسين برق و الكترونيك ايران است که تنها امتیاز ۹ را کسب کرده است. البته در نشریات مورد بررسی دیده شد که در بسیاری از موارد از علامت تشدید در موارد غیر ضروری استفاده شده است و در عین حال در مورد هم‌نگاشت‌ها به کار نرفته است. مجدداً تأکید می‌شود که استفاده از علامت تشدید تنها در واژه‌های هم‌نگاشت ضروری است.

معیار دیگر، معیار استفاده از حرکت‌گذاری واژگان با مصوت‌های کوتاه است که البته باز هم در نگارش هم‌نگاشت‌ها الزامی است. دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی از حرکت‌گذاری در هم‌نگاشت‌ها بیش از دیگر نشریات بهره برده است و با اختلاف زیاد، در این معیار پیش‌تاز است. معیار دیگر به بررسی درستی نگارش واژگان دارای صورت‌های نادرست مصطلح پرداخته است. دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی و تحقیقات ژنتیک و اصلاح گیاهان مرتعی و جنگلی ایران تنها نشریاتی بودند که از صورت‌های درست واژگان دارای صورت رایج نادرست در تمامی مقالات خود استفاده کرده و امتیاز کامل ۵۰ را کسب نموده‌اند. صورت‌های چهارچوب* /چارچوب، جزو/جزء، مواجهه/مواجهه و گذاردن/گزاردن صورت‌های واژگانی هستند که در متن مقالات نشریات به درستی به کار نرفته‌اند. معیار دیگر مربوط به کاربرد صحیح علامت نقل قول فارسی در نقل قول مستقیم و برجسته‌نمایی است. طبق جدول ۱۰، مجله روانپزشکی و روانشناسی ایران، محیط‌شناسی و تحقیقات دامپزشکی تنها نشریاتی هستند که به استفاده از علامت «» در تمام مقالات خود توجه داشته‌اند. نشریه مدیریت فناوری اطلاعات (۳۳- امتیاز) ضعیف‌ترین عملکرد را در این رابطه داشته است. دو نشریه محیط‌شناسی و مجله انجمن مهندسين برق و الكترونيك ايران با ۱۲- امتیاز، جایگاه بعدی را دارند. در دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی نیز موارد اندکی از تخطی از این معیار و استفاده از علامت "" به جای «» دیده می‌شود.

۴-۳-۳. پرسش سوم: میزان پیروی نشریات برتر ISC از دستور خط فارسی بیشتر در کدام دستورالعمل خط فارسی فرهنگستان دیده می‌شود؟

بر طبق جدول ۱۰، نشریات مورد بررسی به ترتیب در معیارهای پیوسته‌نویسی (۳۴۹ امتیاز)، فاصله یک حرفی (۳۴۸/۵ امتیاز)، جدانویسی و نگارش صحیح واژگان (۳۴۱/۵ امتیاز) بهترین عملکرد را داشته‌اند و در مجموع در معیارهای حرکت‌گذاری اسامی خارجی و کلمات مهجور (۱۹ امتیاز)، کسره حالت اضافی (۴۰ امتیاز) و حرکت‌گذاری واژگان با مصوت‌های کوتاه (۷۰ امتیاز) ضعیف‌ترین عملکرد را داشته‌اند.

۴-۳-۴. پرسش چهارم: رتبه نشریات برتر ISC از لحاظ میزان پیروی از دستور خط فارسی چگونه است؟

از مجموع هفت نشریه برتر ISC، برترین نشریه از لحاظ تبعیت از مصوبات فرهنگستان زبان و ادب فارسی در حوزه خط، دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی از حوزه هنر و معماری است. رتبه‌های دیگر را به ترتیب مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران از حوزه علوم پزشکی، محیط‌شناسی از حوزه علوم پایه، تحقیقات ژنتیک و اصلاح گیاهان مرتعی و جنگلی ایران از حوزه علوم کشاورزی، مدیریت فناوری اطلاعات از حوزه علوم انسانی، مجله تحقیقات دامپزشکی از حوزه علوم دامپزشکی و بالاخره مجله انجمن مهندسين برق و الكترونيك ايران از حوزه فني و مهندسي كسب کرده‌اند. امتیاز دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی به عنوان برترین نشریه، ۴۷۴/۵ (۷۳ درصد) و امتیاز مجله انجمن مهندسين برق و الكترونيك ايران به عنوان نشریه دارای رتبه هفتم، ۳۳۰ (۵۰/۷۶ درصد) است.

فصل پنجم
نتیجه گیری

RICEEST

۱-۵. مقدمه

در این فصل ابتدا خلاصه‌ای از موضوع و روند انجام پژوهش و یافته‌ها ارائه خواهد شد و سپس پیشنهاداتی برای انجام پژوهش‌های بیشتر مطرح می‌شود.

۲-۵. خلاصه یافته‌ها

در پژوهش حاضر هفت نشریه برتر ISC در حوزه‌های موضوعی هفتگانه علوم انسانی، علوم پایه، علوم پزشکی، علوم دامپزشکی، علوم کشاورزی، فنی و مهندسی، و هنر و معماری بر اساس دستور خط فارسی مصوب فرهنگستان بررسی شدند. نشریات برتر بر اساس ضریب تأثیر نشریه در سال ۱۳۹۰ مصوب هشتمین جلسه شورای راهبری ISC انتخاب شدند. این نشریات به ترتیب حوزه‌های موضوعی ذکر شده در بالا، نشریه مدیریت فناوری اطلاعات، محیط‌شناسی، مجله روانپزشکی و روانشناسی ایران، تحقیقات دامپزشکی، تحقیقات ژنتیک و اصلاح گیاهان مرتعی و جنگلی ایران، مجله انجمن مهندسين برق و الكترونيك ايران و دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی هستند. ابتدا پژوهشگر با مطالعه دستور خط فارسی مصوب فرهنگستان، پانزده معیار در

حوزه خط را تعیین نمود و با توجه به نقش و اهمیت علامت نقل قول در متون علمی به منظور نشان دادن نقل قول مستقیم و همچنین برجسته‌نمایی واژگان و مفاهیم، استفاده از علامت نقل قول فارسی (۰) را به عنوان معیار شانزدهم انتخاب نمود و سپس با تهیه یک سیاهه واری (جدول ۱) به بررسی هر شماره از نشریات مورد نظر پرداخت. نمونه‌ها را آخرین شماره‌های موجود در آرشیو مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری تشکیل می‌داد. در مجموع از هر نشریه پنجاه مقاله انتخاب و بررسی شد. امتیاز هر معیار در مقاله با امتیاز ۰، ۰/۵ و ۱ مشخص شد. امتیاز ۰ عدم پای‌بندی و امتیاز ۱ پای‌بندی کامل مقاله به معیار مورد نظر را نشان می‌دهد. امتیاز ۰/۵ نشان‌دهنده رعایت معیار به صورت نسبی است. علاوه بر این به علت عدم موضوعیت معیار رسم الخط قرآنی، استفاده از علامت نوشتاری «ة» در کلمات دخیل عربی، و استفاده از علامت نقل قول در همه نشریات مورد بررسی، امتیاز این سه معیار به صورت سلبی محاسبه شد. این بدان معناست که امتیاز ۰ به معنای عدم موضوعیت و یا رعایت هر کدام از معیارهای سه‌گانه فوق و امتیاز ۱- نشان‌دهنده عدم رعایت معیار در مقاله است. پس از بررسی پنجاه مقاله از هر نشریه، امتیاز کل نشریه از نظر پای‌بندی به مصوبات فرهنگستان زبان و ادب فارسی در حوزه خط فارسی محاسبه شد. یافته‌ها حاکی از آن است که دوفصلنامه مطالعات هنر اسلامی با کسب ۴۷۴/۵ (۷۳ درصد) امتیاز بیشترین پای‌بندی را به دستور خط فارسی مصوب فرهنگستان داشته است و مجله انجمن مهندسين برق و الکترونیک ایران با امتیاز ۳۳۰ (۵۰/۷۶ درصد)، در این حوزه ضعیف‌ترین عملکرد را از خود نشان داده است. مجله روانپزشکی و روانشناسی ایران، محیط‌شناسی، تحقیقات ژنتیک و اصلاح گیاهان مرتعی و جنگلی ایران، مدیریت فناوری اطلاعات، و تحقیقات دامپزشکی به ترتیب با کسب ۴۵۶ امتیاز (۷۰/۱۵ درصد)، ۴۵۵ امتیاز (۷۰ درصد)، ۴۲۶ امتیاز (۶۵/۵۳ درصد)، ۴۱۶/۵ امتیاز (۶۴/۰۷ درصد) و ۳۶۹ امتیاز (۵۶/۷۶ درصد) در جایگاه‌های دوم تا ششم قرار گرفته‌اند. نشریات مورد بررسی بیشترین پای‌بندی را به ترتیب به معیار پیوسته‌نویسی با ۳۴۹ امتیاز (۹۹/۷۱ درصد)، رعایت فاصله یک‌حرفی با ۳۴۸/۵ امتیاز (۹۹/۵۷ درصد)، جدانویسی و نگارش

صحیح واژگان با ۳۴۱/۵ امتیاز (۹۷/۵۷ درصد) داشته‌اند. نشریات در زمینه حرکت‌گذاری اسامی خارجی و واژگان مهجور با ۱۹ امتیاز (۵/۴۲ درصد) ضعیف‌ترین عملکرد را داشته‌اند.

۳-۵. پیشنهادهای حاصل از یافته‌های پژوهش

با توجه به یافته‌های پژوهش توصیه می‌شود که ویراستاران نشریات با مراجعه به مصوّبات فرهنگستان در حوزه خطّ فارسی، به تصحیح متن مقالات پردازند. علاوه بر این به نظر می‌رسد که در راستای حفظ و صیانت از خطّ فارسی در نشریات فارسی‌زبان، باید در صفحات راهنمای نگارش مقاله، به پژوهشگران توصیه شود که مقالات خود را بر اساس دستور خطّ فارسی مصوّب فرهنگستان به نگارش درآورند. نشریات باید برای چاپ مقالاتی که از این دستور تخطی می‌کنند محدودیت قائل شوند. باید بدانیم برای مثال همان‌قدر که به رعایت قواعد استناددهی ملزم هستیم به همان اندازه هم باید به رعایت دستور خطّ فارسی پای‌بند باشیم. با توجه به وضعیت نشریات در پای‌بندی به معیارهای شانزده‌گانه مورد بررسی در پژوهش حاضر، توصیه می‌شود که پژوهشگران به هنگام نگارش مقاله به نکات زیر توجه نمایند:

۱. در بین کلمات درون جمله از فاصله یک‌حرفی و در بین اجزاء کلمه از نیم‌فاصله استفاده نمایند.

۲. در نگارش اسامی خارجی، واژگان دشوار و هم‌نگاشت‌ها از حرکت‌گذاری برای درست‌خوانی استفاده نمایند. در عین حال از حرکت‌گذاری غیرضروری نیز اجتناب کنند.

۳. در تابع‌اضافات در برخی از مضاف‌ها از کسره اضافه برای بیان حالت اضافی استفاده نمایند تا خواندن متن آسان‌تر شود.

۴. به مصوّبات فرهنگستان در جدانویسی و پیوسته‌نویسی اجزاء کلمه مراجعه

نموده و به رعایت کامل آنها پای‌بند باشند.

۵. از «ی» کوتاه زیرزنجیری برای بیان حالت اضافی در واژه‌های مختوم به «ه» استفاده نمایند.

۶. در استفاده از نشانه همزه و شیوه‌های نگارش همزه به دستور خط فارسی فرهنگستان زبان و ادب فارسی مراجعه نمایند.

۷. از علائم تنوین در واژه‌های دارای علامت تنوین حتماً استفاده نمایند.

۸. از علامت تشدید تنها در هم‌نگاشت‌ها و به منظور جلوگیری از ابهام استفاده نمایند.

۹. برای نگارش واژه‌های دارای چند صورت نگارشی، به دستور خط فارسی فرهنگستان زبان و ادب فارسی و همچنین فرهنگ دشواری‌های زبان فارسی مراجعه نمایند.

۱۰. برای نقل قول مستقیم و برجسته‌نمایی واژگان از علامت «» استفاده نموده و از به کار بردن علامت " " اجتناب نمایند.

۴-۵. پیشنهادهایی برای پژوهش‌های بیشتر

در راستای حفظ و صیانت از خط فارسی برای مطالعات آتی پیشنهاد می‌شود که:

۱. وضعیت نشریات دیگر فارسی نیز با توجه به معیارهای شانزده‌گانه خط فارسی مطالعه و بررسی شود.

۲. می‌توان کتاب‌های تأثیرگذار در حوزه‌های موضوعی مختلف را نیز از لحاظ خط فارسی بررسی نمود.

۳. باید مطالعاتی در ارتباط با خط فارسی و نگارش رایانه‌ای متون فارسی

صورت گرفته و در راستای آسان‌سازی حروف‌نگاری فارسی تغییراتی ایجاد شود.

فهرست منابع:

- آشوری، د. (۱۳۷۵). چند پیشنهاد دیگر برای اصلاح خط فارسی سرهم‌نویسی و جدانویسی. نگاه نو، ۲۸، ۱۰۱-۱۱۷.
- احسان، ن. و فیلی، ه. (۱۳۹۰). بررسی تأثیرات ریشه‌یابی در بازیابی اطلاعات در زبان فارسی. دوفصلنامه پردازش علائم و داده‌ها، ۱۵(۱)، ۱۷-۲۴.
- اسلامی، م. (۱۳۸۱). دشواری‌های پردازش رایانه‌ای خط فارسی. نشر دانش. ۱۹(۳)، ۲۸-۳۲.
- اسلامی، م. (۱۳۸۶). خط فارسی و رسانه‌های گروهی. دوفصلنامه پردازش علائم و داده‌ها، ۸(۲)، ۹۳-۹۸.
- برنجیان، ش. (۱۳۹۰). ریشه‌یاب ماضی و مضارع از مصدر افعال ناگذر در زبان فارسی. شیراز: نوید شیراز، مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری. شقاقی، و. (۱۳۸۶). مبانی صرف. تهران: انتشارات سمت.
- صفرمقدم، الف. (۱۳۸۶). فاصله‌گذاری در خط فارسی. نامه فرهنگستان، ۹(۴)، ۱۲۳-۱۳۷.
- فرهنگستان زبان و ادب فارسی. (۱۳۸۹). دستور خط فارسی. تهران.
- گل‌تاجی، م. و برزگر، س. (۱۳۸۹). بررسی مشکلات ریخت‌شناسی زبان فارسی در سه پایگاه اطلاعاتی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری، پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران و جهاد دانشگاهی. کتابداری و اطلاع‌رسانی ۱۳(۲)، ۱۹۱-۲۱۴.

محقق زاده، م. و زارعیان، ک. (۱۳۸۳). ارائه راه حل برای برخی مسائل اتوماسیون و نگارش فارسی. فصلنامه اطلاع‌رسانی ۱۹ (۳ و ۴)، ۱-۱۰.

معصومی همدانی، ح. (۱۳۸۱). خط فارسی و رایانه. نشر دانش. ۱۹ (۲)، ۲-۶.

مواجی، و. و اسلامی، م. و وزیرنژاد، ب. (۱۳۹۰). پارس مورف: تحلیلگر صرفی زبان فارسی. دوفصلنامه پردازش علائم و داده‌ها. ۱۵ (۱)، ۳-۷.

نجفی، الف. (۱۳۸۶). غلط ننویسیم: فرهنگ دشواری‌های زبان فارسی. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.

یاحقی، م. و ناصح، م. (۱۳۹۲). راهنمای نگارش و ویرایش. مشهد: به‌نشر.

Falahati Qadimi Fumani, M. R. (۲۰۰۹). *Proposing a Model of Automatic Key Phrase Indexing for a Specific Type of Persian Scientific Articles Based on a Linguistically Enriched Statistical Approach*. Unpublished doctoral dissertation, University of Mysore, Karnataka, India.